

3 (43)
2009

Екологія Право Людина

15 річниця ЕПЛ

З гордістю про минуле, з надією у майбутнє

EPL's 15th anniversary

With pride about the past, with hope for the future

В Славсько ЕПЛ разом з друзями відсвяткувала 15-ту річницю своєї діяльності. У мальовничих Карпатах ЕПЛівці згадували історію заснування організації та її перші кроки, а також планували стратегічні напрямки подальшої роботи ЕПЛ.

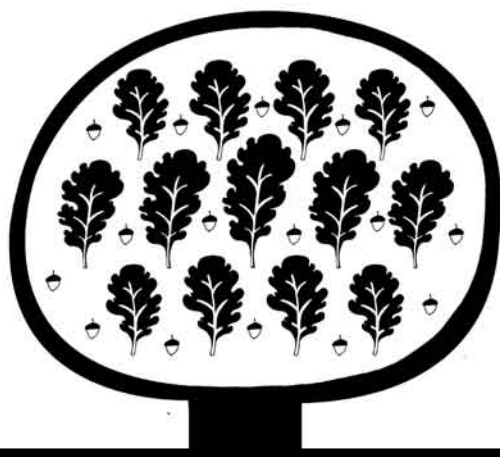
EPL together with its friends celebrated its 15th anniversary in Slavsko. In the picturesque Carpathians EPL employees remembered the history of the organization founding and its first steps and also planned strategic directions of further EPL's activity.

ЕПЛівці та їхні друзі, Національний природний парк "Сколівські Бескиди"

EPL team and our friends, National natural park "Skolivski Beskydy", Lviv region

У номері:

	<i>Знайомство на ціле життя!</i> Софія Шутяк	23
ЕПЛ крізь призму історії	ЕПЛ очима друзів та колег	
<i>Люди і роки: як ЕПЛ починалася і якою вона стала</i> Світлана Кравченко	<i>ЕПЛ в моїх спогадах</i> Стефен Стек	24
<i>Мій особистий шлях спогадів про заснування ЕПЛ</i> Джон Бонайн	<i>Роль та місце екоНУО в захисті довкілля та прав людини</i> Борис Васильківський	27
<i>Дитя Екоправо</i> Єлизавета Алексєєва	<i>З теплотою про минуле ЕПЛ</i> Куся Грицишин	28
<i>Хороший старт — запорука успіху</i> Наталія Балущка	<i>Екологія — Економіка — Право</i> Олег Рубель	29
<i>ЕПЛ: невпинний поступ організації</i> Сергій Лозан	<i>Три п'ятирічки на екологічному фронті</i> Олексій Шуміло	30
<i>Зустріч з ЕПЛ</i> Ольга Мелень		22

Контактна інформація:

МБО «Екологія — Право — Людина», а/с 316, м. Львів, 79000
тел.: (032) 243-38-88; (032) 298-58-88; тел./факс: (032) 225-76-82
електронна пошта: epl@mail.lviv.ua; ерас@mail.lviv.ua
інтернет – сторінка: www.epl.org.ua

Галерея ЕПЛівців та наших друзів

Професор **Світлана Кравченко**

є засновником та незмінним президентом ЕПЛ. Викладала екологічне право в Україні протягом 25 років. Вона широко відома у світі водночас і своїм теоретичним науковим доробком, і практичною юридичною діяльністю. В останні роки спеціалізується на питаннях участі громадськості у прийнятті рішень з екологічно важливих питань, доступу до екологічної інформації та доступу до правосуддя. Віце-голова Комітету з дотримання Організації Конвенції,

член МСОП, директор Магістерської програми права в Орегонському університеті, Регіональний голова Міжнародної ради з екологічного права та Регіональний губернатор Міжнародної ради навколишнього середовища (ICEL). Автор 174 публікацій, з них 12 книг або розділів.

Джон Бонайн

Голова Наглядової ради ЕПЛ, професор права Орегонського університету (США), де він викладає екологічне право, конституційне право, адміністративне право і веде семінари для магістрів.

Володимир Адам

Випускник Львівського національного університету імені Івана Франка 2009 року. В ЕПЛ почав свою роботу в 2007 році як помічник юрисконсульта. З 2008 року працює як юрисконсульт 1-ої категорії. Спеціалізується на проблемах охорони атмосферного повітря, паркових зон.

Єлизавета Алексеева

Починала свою діяльність в ЕПЛ як волонтер ще у 1998 році, навчаючись у загальноосвітній школі. З 2003 року була учасником Клінічної програми для студентів-юристів, а з березня 2005 року почала працювати помічником юриста. З вересня 2005 року працювала на посаді юрисконсульта. А з лютого 2007 року займає посаду провідного юрисконсульта. У 2009 році закінчила магістерську програму з права в Орегонському університеті (США)

**Андрій
Андрусевич**

Член правління РАЦ "Суспільство і довкілля". В ЕПЛ працював з 2002 по 2006 рік спочатку як спеціаліст з міжнародних питань, а з 2003 року — як виконавчий директор ЕПЛ.

**Наталія
Андрусевич**

Голова Правління РАЦ "Суспільство і довкілля". В ЕПЛ працювала з 2003 року по 2006 рік як спеціаліст з міжнародних питань.

**Наталія
Балушка**

Начальник юридичного відділу ТОВ «СЮЗ-ЮЕЙ» (SEWS-UA). В ЕПЛ працювала на посаді юрисконсульта і редактора Вісника екологічної адвокатури з 2000 р. по 2003 р.

**Мар'яна
Большакова**

В ЕПЛ працювала з 1994 р. до 1998 р. як перекладач, юрист. З 2003 р. до 2008 р. працювала в Секретаріаті Організації Об'єднаних Націй (ООН).

**Мар'яна
Булгакова**

В ЕПЛ працює з жовтня 2006 року

на посаді провідного юрисконсульта. У коло обов'язків входить надання юридичних консультацій, представлення інтересів громадян в суді, державних органах та органах місцевого самоврядування. Вивчає та займається проблемами зміни клімату. Як член ЕПЛ є членом Громадської ради Робочої групи зі зміни клімату.

**Ірина
Василакій**

Працювала касиром, бухгалтером, економістом-фінансистом та головним бухгалтером. В ЕПЛ працює з 1995 року й виконує обов'язки головного бухгалтера та дбає за фінансову стабільність ЕПЛ.

**Борис
Васильківський**

Голова громадської еколого-правової організації «ЕкоПраво-Київ»,

співзасновник мережі «Екоправо».

**Куся
Грицишин**

Штатний юрист, організація "East Bay Sanctuary Covenant". В ЕПЛ працювала у 1995-1996 роках.

**Ярослав
Івануса**

Працює в ЕПЛ з 2009 року на посаді інженера із застосування комп'ютера. Здійснює адміністрування комп'ютерних мереж, налагоджує програмне забезпечення та його підтримку, знайомить членів ЕПЛ із сучасними інформаційно-технологічними продуктами та впроваджує їх на практиці. Відтак, нові інформаційні технології полегшують роботу організації та вдосконалюють робочий процес.

**Тарас
Жиравецький**

Асистент кафедри трудового, аграрного та екологічного права Львівського національного університету імені Івана Франка. В ЕПЛ займає посаду провідного юрисконсульта та є координатором Клінічної програми організації з екологічного права для студентів-юристів. Досліджує проблеми правового режиму земель, природно-заповідного фонду.

**Зоряна
Козак**

Кандидат юридичних наук, доцент, викладач Львівського національного університету імені Івана Франка. Член правління РАЦ "Суспільство і довкілля". В ЕПЛ працювала у 1998 – 2006 роках на посаді провідного юрисконсульта.

Сергій Лозан

В ЕПЛ з 2002 року. Спочатку працював на посаді спеціаліста з інформаційних технологій, з 2005 року — на посаді виконавчого директора ЕПЛ. З 2009 року працює провідним юрисконсультантом.

Ольга Мельник

У листопаді 2001 року прийшла в ЕПЛ волонтером, а згодом почала працювати помічником юриста. З 1 липня 2002 р. займала посаду юрисконсульта, а з середини 2005 р. керівник відділу. В основне коло обов'язків входить надання юридичних консультацій, представлення інтересів громадян в суді, державних органах та органах місцевого самоврядування. У 2009 році закінчила магістерську програму з права

у Ноттінгемському університеті (Велика Британія).

Оксана Орловська

У 2008 році Оксана закінчила міжнародний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка. В ЕПЛ працює з 2009 року на посаді офіс-менеджера. Оксана дбає за створення сприятливих умов праці, ділової та дружньої атмосфери в колективі.

Ярина Остатник

З 1998 року студент клінічної програми Благодійного фонду "Екоправо-Львів". З 1999 року працює в ЕПЛ, спочатку помічником юриста, а згодом — юристом. Займається наданням правової допомоги.

Андрій Петрів

Починав свою діяльність в ЕПЛ як учасник Клінічної програми для студентів-юристів у 2003 році, а з 2004 року почав працювати помічником юриста, впродовж 2005–2008 років працював у прокуратурі Личаківського району міста Львова. З грудня 2008 року працює на посаді провідного юрисконсульта, у коло обов'язків входить надання юридичних консультацій громадянам, представництво інтересів ЕПЛ та його клієнтів у суді, інших органах державної влади та місцевого самоврядування. Займається проблемою доступу до екологічної інформації.

Олег Рубель

К.е.н., заступник голови Чорномор-

ського відділення Української Екологічної Академії наук, доцент Одеського державного екологічного університету. Старший науковий співробітник Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України.

Більше 60 наукових публікацій. Сфера інтересів: економіко-природокористування, регіональна економіка, інтегроване управління морегосподарським комплексом, ділові ігри та інтерактивне навчання студентів.

Дмитро Скрильніков

Голова Бюро екологічних розслідувань. В ЕПЛ працював з 1994 року. Спочатку на посаді юриста, з 1998 р. як директор Центру громадської екологічної адвокатури, а з 1999 р. до 2004 р. як виконавчий директор організації.

Стефен Стек

вже майже двадцять років активно діє у сферах порівняльного та міжнародного екологічного права та права сталого розвитку, прав людини та довкілля. Він заснував дві правові програми з ABA/CEELI і REC, та допоміг заснувати мережу Гута та схожу Південно-Східну Європейську мережу. Будучи членом Інституту Східно-Європейського Права та Російських Студій у Ляйденському університеті (Нідерланди) та ад'юнкт-професором у Центральноєвропейському університеті (Угорщина), пан Стек є автором численних статей та розділів книг з екологічного права, сталого розвитку та перехідних суспільств. У 2007 р. пан Стек отримав нагороду з верховенства права.

**Ірина
Тустановська**

Кандидат юридичних наук. Співзасновник та віце-президент «Екоправо-Львів». В організації працювала з 1994 р. по 2002 р.

**Ганна
Хомечко**

В ЕПЛ працює з 2008 року. Дбає за фінансову стабільність та стратегічний розвиток організації. Викладач Львівського національного університету ім. І. Франка. Сфера зацікавлень—літературний і науковий переклад, академічний та діловий дискурс.

**Наталія
Шпег**

Студентка юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, юрисконсульт ЕПЛ. Досліджує проблему порядку проведення екологічної експертизи, займається питанням вирубки лісів в контексті проблеми зміни клімату.

**Олексій
Шуміло**

Кандидат юридичних наук, доц., голова Харківської міської громадської організації «ЕкоПраво-Харків». Сфера наукових інтересів: екологічне, земельне, аграрне право та захист довкілля, співзасновник мережі «Екоправо».

**Софія
Шутяк**

Юрист ландшафтного парку «Знесіння». В ЕПЛ працювала на посаді юрисконсульта і редактора Вісника екологічної адвокатури з 2000 р. по 2003 р.

Журнал «Екологія. Право. Людина»,
№3 (43), 2009 р.

Засновник:

Міжнародна благодійна організація
«Екологія—Право—Людина»

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №14787 — 3758 Р від 14.11.2008 р.

Головний редактор:

О. Кравченко

Відповідальний секретар:

М. Булгакова

Редколегія:

С. Кравченко, д.ю.н., професор,
академік УЕАН,

Дж. Бонайн, професор
Орегонського університету,

І. Войтюк, к.ю.н., ректор Академії суддів,

В. Адам,

Є. Алексеєва,

Т. Жиравецький,

С. Лозан,

О. Мелень,

Я. Остапик,

А. Петрів,

Г. Хомечко,

Н. Шпег.

Переклад:

Г. Хомечко

Дизайн, малюнки:

О. Жінчина

Світлини:

Дж. Бонайн,

С. Кравченко

Друк:

ТОВ «Манускрипт»

© Журнал «Екологія. Право. Людина»
№3 (43), Львів, 2009

З гордістю про минуле, з надією у майбутнє

Шановні читачі та дописувачі, цей випуск нашого журналу є особливим. Ми присвятили його історії створення нашої організації, осмисленню пройденого 15-річного шляху та окресленню векторів й пріоритетів подальшої діяльності організації, її місця та ролі у процесі побудови та консолідації демократії в Україні, укріплення діалогу та співпраці між НУО з метою утвердження верховенства права в Україні.

Перші роки самостійності України були оповиті загальним оптимізмом різних верств українців, котрий додавав останнім рішучості у проведенні водночас і державного будівництва, і розвитку громадянського суспільства в цілому та його стержня — НУО зокрема. Історично склалося, що першою на подібні процеси відгукується українська інтелігенція. Частина

з неї активно включилась у побудову громадянського суспільства, переїхавши до Києва, а частина — натхненно розпочала роботу на місцях. Так, у березні 1994 року Світлана Кравченко, д.ю.н., професор екологічного права, яка працювала на той час вже більше, ніж 20 років в галузі правового захисту довкілля, та двоє молодих юристів-екологів заснували Благодійний фонд «Екоправо-Львів» — одну з перших еколого-правових організацій в Центрально-Східній Європі. Вони вирішили реалізувати на практиці нове екологічне законодавство незалежної української держави з метою захисту водночас й екологічних прав громадян, й самого довкілля, підвищити рівень екологічної і правової свідомості та культури населення. Офіційно наша громадська еколого-правова організація була зареєстрована Львівським обласним управлінням юстиції 24 березня 1994 року, а рівно через 5 років вона набула статусу міжнародної благодійної організації. Ще через шість років ми почали називатись Міжнародна благодійна організація «Екологія—Право—Людина» (ЕПЛ).

Перші кроки були доволі складними і базувались виключно на ентузіазмі та високому професіоналізмі засновників. Не маючи на початках власного офісу, члени організації проводили консультації на юридичному факультеті Львівського державного університету імені Івана Франка. Ідеї ЕПЛ захопили декількох студентів цього факультету. Згодом вони стали постійними працівниками організації. На сьогодні одна з них працює в Секретаріаті Організації Конвенції в Женеві, інша нещодавно закінчила магістерську програму з екологічного права в Орегонському університеті.

Доброчинна робота ЕПЛ привернула увагу Американської асоціації юристів (ABA/CEELI), яка згодом стала нашим основним партнером та надала фінансування. Так, в жовтні 1994 року розпочався наш спільний проект — Центр громадської екологічної адвокатури. Ми усвідомлювали, що рівень екологічної і правової культури громадян,

громадських організацій і державних службовців є дуже низьким, тому основним своїм завданням ми бачили розвиток цієї культури, а також привернення уваги громадян до еколого-правових проблем. З цією метою організація почала проводити семінари, конференції для суддів та прокурорів, держслужбовців Міністерства екології та природних ресурсів України та НУО, готуючи підґрунтя для майбутньої судової практики із захисту екологічних прав громадян, котра тривалий час була новим явищем і лишень нині формується в Україні.

Одним із основних своїх завдань організація вбачала і вбачає виховання нового покоління юристів-екологів. З цією метою разом з АВА/СЕЕЛІ ми організували практику для студентів юридичного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка — *clinical program* — відому американську модель залучення студентів до юридичної практики. Це було нове явище в Україні і перша клінічна програма на території пострадянського простору. Відвідуючи клініку, студенти під керівництвом досвідчених юристів-екологів працюють над питаннями з реальних справ. Дехто з випускників нашої клінічної програми стали згодом працівниками організації, дехто з них працює нині у Верховній Раді, а дехто — у великих престижних юридичних компаніях на зразок «Магістри & Партнери», несучи та реалізуючи у своїй повсякденній роботі світогляд організації — побудову громадянського суспільства, де панує верховенство права.

Звичайно, основою нашої діяльності є представлення інтересів фізичних та юридичних осіб у судах у справах, пов'язаних з порушенням екологічного законодавства. Продовжуючи охороняти довкілля, ми включили у сферу діяльності захист екологічних прав громадян, неурядових організацій, захист екологічних активістів. Ми усвідомлюємо нашу роль першопрохідців та усю відповідальність у створенні практики судового захисту прав громадян. Ми дуже обережно готували наші перші справи: спочатку хотілося мати лишень перемоги. Пізніше зрозуміли, що, навіть програвши справу, ми формуємо громадську думку, підштовхуємо громадську ініціативу і тим самим посилюємо свою позицію. Сьогодні в нашій практиці є і поразки, і перемоги. Ми продовжуємо вчитись, набувати досвіду.

МБО «Екологія—Право—Людина» бере активну участь у розробці та коментуванні нормативно-правових актів та міжнародних документів з питань прав людини та довкілля. ЕПЛ брала участь у переговорах з Організації

конвенції під егідою Європейської економічної комісії ООН, у процесі її підписання, ратифікації та імплементації; у загальноєвропейському проекті «Двері в демократію». Поступово ми стали постійними представниками у складі Європейського Екофоруму, коаліції неурядових організацій, — у переговорному процесі під егідою ЄЕК ООН з Протоколу із Стратегічної оцінки, у робочих групах із доступу до правосуддя і механізму дотримання Організації конвенції, Конвенції Еспо. Захищаючи довкілля і дбаючи про збереження біорізноманіття, ми співпрацюємо з Європейською комісією, ЮНЕСКО, Секретаріатами Рамсарської, Дунайської та Боннської конвенцій, а також з Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату, МСОП. У 2004 році Міжнародний союз охорони природи визнав нашу організацію центром досконалості. У 2006 році представник ЕПЛ отримала найпрестижнішу в сфері захисту довкілля премію Голдмана.

ЕПЛ була організатором Симпозіуму для суддів Центральної та Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії, засідання Керівного комітету комісії екологічного права МСОП, декількох щорічних конференцій Асоціації екологічного права Східної Європи та СНД, щорічної конференції Всесвітнього альянсу екологічного права. ЕПЛ за підтримки Європейської комісії здійснювала і здійснює проекти, спрямовані на гармонізацію екологічного законодавства, на реалізацію політики добросусідства та спільного подолання екологічних проблем з країнами — членами Європейського Союзу. У 2009 році проект «Утилізація токсичних пестицидів на території Львівської області в басейнах транскордонних рік Сан та Західний Буг», що виконувала ЕПЛ за сприяння Європейського Союзу, визнаний одним з найкращих проектів ЄК в Україні за 2008–2009 роки.

Втім попри всі досягнення організації, ми усвідомлюємо, що проблем в Україні в еколого-правовій площині не стає менше. Такими ж актуальними, як і 15 років тому залишаються проблеми доступу до інформації, доступу до правосуддя та участі громадськості у процесі прийняття рішень, що стосуються довкілля. Як ніколи раніше актуальними стають проблеми зміни клімату, охорони земель природно-заповідного фонду, наявними є проблеми дотримання правового режиму охорони атмосферного повітря, водних ресурсів, проблеми захисту екологічних активістів. Варто зазначити, що і в цілому громадянське суспільство в Україні поки що не заявило про себе як центр сили, з яким би повинні були рахуватись владні структури. Необхідними є радикальні зрушення у характері стосунків між

владою та громадянином, в усвідомленні громадянами своєї ролі у суспільстві і, водночас, формування почуття колективної та особистої відповідальності, важливими є радикальні зрушення у судово-правовій системі. Подолання зазначених проблем є великим випробуванням зрілості громадянського суспільства, що формується в Україні. Шлях побудови громадянського суспільства, де панує принцип верховенства права — важкий, тернистий і неможливий без активної діяльності стержня громадянського суспільства — НУО, кількість яких в країні, на жаль, не є достатньою. І все ж ми не втрачаємо віри, що світ можна

змінити на краще і що право в силі допомогти захистити права людини на сприятливе довкілля, яке ми разом з вами, дорогі друзі, передамо прийдешньому поколінню. З гордістю говорючи про минуле ЕПЛ, продовжуючи сумлінно працювати в сьогодні, ми з надією дивимося в майбутнє. Важливо, щоб ми, дорогі колеги, усвідомили свою місію. Бо ніщо так не додає сил, як усвідомлення власного призначення.

З повагою, виконавчий директор ЕПЛ,
головний редактор **Олена Кравченко**

До уваги авторів

Журнал «Екологія. Право. Людина» спрямований на відображення всіх аспектів громадського екологічного руху та стану довкілля в Україні. Його метою є сприяння розвитку природно-заповідного фонду та природоохоронної справи, сприяння розвитку науки та освіти, підвищення рівня поінформованості населення в еколого-правовій сфері. Відповідно, редакція публікує статті, що присвячені еколого-правовій та екологічній проблематиці, актуальним проблемам навколишнього середовища, інформуванню населення з актуальних питань законодавства України. Видання засноване з благої метою та для безкоштовного розповсюдження.

1. Стаття повинна бути обсягом до 21 — 23 тис. знаків з пробілами (6 — 8 сторінок А 4 формату з відступами: вгорі — 2; внизу — 1; зліва — 3; справа — 1, 3. Шрифт — Arial 11.)
2. Редакція залишає за собою право публікувати авторські матеріали мовою оригіналу. Викладені автором міркування можуть не співпадати з точкою зору редакції.
3. Оформлення статті: прізвище та ім'я автора; наукове звання, якщо є; установа, де була виконана робота; назва статті. Обов'язковим є адреса та контактний телефон.
4. До статті має бути додане резюме. Оформлення резюме: назва статті, прізвище та ім'я автора, короткий зміст чи ідея статті. Обсяг резюме: 700 — 900 знаків.
5. Формат подання текстових файлів: всі матеріали подаються у форматі Microsoft Word 2000 і вище, файл з розширенням doc.
6. При передруку матеріалів посилання на журнал «Екологія. Право. Людина» обов'язкове.

Про нас

Міжнародна благодійна організація «Екологія — Право — Людина» (ЕПЛ) заснована у 1994 році з метою надання допомоги у захисті екологічних прав фізичним та юридичним особам, сприяння розвитку природо-охоронної справи, екологічної освіти, науки та культури.

Наша місія:
верховенство права для захисту довкілля.

Наша діяльність:

Адвокатура:

- надання юридичних консультацій громадянам та юридичним особам у галузі охорони довкілля, захисту екологічних прав;
- представлення інтересів фізичних та юридичних осіб у судах, інших державних установах, пов'язаних з порушенням екологічного законодавства.

Розвиток законодавства:

- аналіз чинних законів та законопроектів, розробка пропозицій до законодавчих актів;
- участь експертів ЕПЛ в робочих групах з розробки законопроектів, зокрема в межах Робочої групи з питань зміни клімату;
- Громадської ради при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища України.

Інформаційно-аналітична діяльність з метою пропагування стандартів верховенства права:

- підготовка аналітичних статей, публікацій, збірників; довідників;
- організація конференцій, семінарів, зустрічей з питань правової охорони довкілля на національному та міжнародному рівнях;
- проведення тренінгів з екологічного права для практикуючих юристів;
- видання щоквартального журналу «Екологія—Право—Людина», присвяченого еколого-правовим проблемам;
- збір та розповсюдження еколого-правової та екологічної інформації;
- співпраця з іншими екологічними та еколого-правовими організаціями;
- функціонування унікальної бібліотеки, фонди якої містять понад 3 000 книг з еколого-правової та екологічної тематики.

Якісна правова освіта юристів:

Екологічна освіта є важливим напрямком діяльності ЕПЛ. Метою даного напрямку діяльності є ознайомлення студентів з основними позиціями сучасного наукового дискурсу з актуальних еколого-правових проблем і формування ними свого власного погляду щодо взаємовідносин людини та довкілля, їхньої ролі у збереженні довкілля шляхом застосування правових механізмів та розбудові правової держави. Даний напрямок включає наступні види діяльності ЕПЛ:

- дистанційна освіта: дистанційний курс з міжнародного екологічного права для юристів, який є дистанційною формою навчання через Інтернет, електронну пошту. 2010 року ЕПЛ планує проведення спеціального дистанційного курсу, присвяченого актуальним питанням екологічного права України та міжнародного екологічного права. Мета курсу — сформулювати навички та вміння працювати з нормативно-правовими актами, опанувати методіку правового аналізу норм міжнародного екологічного права, сформулювати професійну правову культуру, навчити з'ясувати і осмислювати сутність еколого-правових проблем, формулювати власні пропозиції щодо шляхів удосконалення правового регулювання екологічних суспільних відносин, найбільш ефективного застосування їх на практиці;
- літня школа права: щорічна професійна навчальна програма для юристів, котрі прагнуть отримати поглиблені знання, що стосуються правових аспектів охорони довкілля Школа розрахована на студентів 4-5 курсу юридичних

факультетів, котрі в майбутньому працюватимуть в галузях, пов'язаних з охороною навколишнього середовища. Мета літньої школи — навчити самостійно опрацьовувати навчально-нормативний матеріал і наукову літературу, узагальнювати та аналізувати практику виконання екологічного законодавства з його різновидами, вивчаючи практичний досвід роботи ЕПЛ, навчити застосовувати здобуті знання у практичній правовій діяльності;

- виховання нового покоління юристів-екологів шляхом проведення еколого-правової практики для студентів різних вищих учбових закладів;
- клінічна програма з екологічного права для студентів юридичного факультету.

ЕПЛ крізь призму історії

Люди і роки: як ЕПЛ починалася і якою вона стала

Світлана Кравченко, *д. ю. н., професор Орегонського університету, директор магістерської програми, президент ЕПЛ*

З ахистивши докторську дисертацію і отримавши диплом доктора юридичних наук, я замислилася, що ж далі робити, коли професійна «стеля» досягнута? На протязі 10 років я була традиційним професором, що вчить студентів екологічного права, розуміючи, що між законами і реальним життям існує прірва, бо досить гарні закони існують лише на папері, бо їм бракує застосування.

Конференція щодо використання правових засобів неурядовими організаціями (НУО) у 1993 році стала першим поворотним пунктом, коли я зрозуміла, чого можна досягнути завдяки НУО у плані застосування екологічного права. Я зустріла декілька колег — Бориса Васильківського і Олексія Шуміла, які стали важливими у створенні і розвитку мережі організацій Екоправо у Львові, Києві і Харкові, яка успішно існувала на протязі декількох років; Джона Хонтелеза, який керує Європейським Екофорумом, Ганну Голубовську-Онісімову і Андрія Демиденка, які гратимуть важливу роль у розвитку екологічного руху в Україні і за її межами; і Джона Бонайна — дивака-професора, що сидів на підлозі із мініатюрним комп'ютером і взяв у мене інтерв'ю про мою мрію створити НУО для застосування екологічного права. Цей професор стане Головою Наглядової ради Екоправо-Львів (а пізніше — ЕПЛ) і моїм чоловіком.

Наступним кроком була поїздка на тренінгову програму до Сан-Франциско, у Тихоокеанський центр довкілля і природних ресурсів (Pacific Environment and Resources Center, PERC) наприкінці 1993 року, де на протязі 5 тижнів я мала чисельні зустрічі з НУО в галузі екологічного права і «захворіла» ідеєю громадського застосування права. Ідея «визрівала», коли я зустріла Стіва Стека, представника Американської асоціації юристів на конференції у Санкт-Петербурзі.

Стівен підтримав мою ідею і запропонував можливість отримання фінансової підтримки, працюючи разом у напрямку створення спільного проекту між моєю майбутньою організацією і Американською асоціацією юристів. Пізніше цей проект переріс у створення першого Центру громадської екологічної адвокатури (ЕРАС). Ми жартували з цього приводу, називаючи один одного «батьками ЕРАС». Наш ЕРАС був надзвичайно успішним проектом, і як наслідок його ще декілька ЕРАС були створені в Україні, Вірменії, Білорусії, Болгарії та Молдові.

Свій скромний початок Благодійний фонд «Екоправо-Львів» отримав на кафедрі трудового, аграрного та екологічного права на юридичному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка, і важливу роль у цьому відіграли мої прекрасні аспіранти Ірина Тустановська і Анатолій Походзяєв. Втім наш завідувач кафедрою не міг зрозуміти цієї ідеї

і думав, що я божевільний професор. Його драгували зустрічі з клієнтами, які ми проводили у приміщенні кафедри, особливо коли кількість наших клієнтів почала зростати, і зустрічі ставали голоснішими. Ми почали шукати інші можливості отримати окремих кабінет в університеті. Коли я попросила декана юридичного факультету дати мені кабінет на факультеті, він сказав, що може це зробити, якщо я дам йому 20 комп'ютерів. Подібну відповідь я отримала і від ректора університету. У той час я мала один старий, вживаний ноутбук, який мені дали після закінчення моєї навчальної програми у Тихоокеанському центрі довкілля і природних ресурсів у Сан-Франциско. Звичайно, я не могла запропонувати університету 20 комп'ютерів.

Ми затратили багато часу на пошуки відповідного офісного приміщення. Наш перший офіс знаходився у квартирі, яку ми винаймали, і куди поставили перше придбане обладнання — факс. Деякий час моя особиста адреса була офіційною адресою організації і придбаний факс поставили у моїй квартирі. Як член президіуму Товариства охорони природи в Львівській області, я брала участь у регулярних зустрічах у Будинку природи — прекрасній будівлі у парку біля університету. Це приміщення колишнього ресторану “Літо” з великим балконом на другому поверсі. На одній із зустрічей Товариства охорони природи я запитала Голову президіуму пана Петра Халаїма про можливість оренди кімнати у Будинку природи.

Завдяки сприятливому збігу Товариство охорони природи мало правову проблему, яка стосувалася права власності на будинок. Міська рада намагалася забрати у них будинок. Наш юрист Анатолій погодився надавати правову допомогу і взявся за справу. Це була перша судова справа Екоправо-Львів і перша наша перемога. В результаті ми отримали кімнату безкоштовно на короткий період як вдячність, а потім почали сплачувати орендну плату. Я пригадую, що двоє наших засновників — Ірина і я разом зі студенткою-юристкою з клініки Мар'яною Большаковою шкребли і мили підлогу і самі її лакували. Нам це не перешкоджало і ми були щасливі, що мали свій власний офіс. Хто б міг подумати, що Ірина стане доцентом Львівського національного університету, а потім випускницею магістерської програми з права у Єльському університеті, а тепер членом Нью-Йоркської колегії адвокатів. Хто б міг передбачити, що Мар'яна займатиме важливу посаду у Регіональному центрі екологічного права для Центральної та Східної Європи у Будапешті, а потім — правника у Секретаріаті Організації конвенції у Женеві, Швейцарія! Ірина відіграла важливу роль у становленні та розвитку ЕПЛ, її клінічної програми; во-

на виграла наші перші справи щодо захисту від вирубки дерев, скасувавши дозвіл на будівництво банку та захищаючи парк навколо церкви Св. Антонія.

Ми офіційно відкрили офіс як Екоправо-Львів і Центр громадської екологічної адвокатури — спільний проект між Екоправо-Львів та Правовою ініціативою Американської асоціації юристів для Центральної та Східної Європи (ABA/CEELI). Американська асоціація юристів підтримувала проект протягом 7 років — у повному обсязі протягом перших кількох років, а потім фінансувала частково. У мене теплі спогади про вишукане і елегантне торжество, яке ми організували у Будинку вчених, щоб відсвяткувати наш початок, у колі друзів, університетських професорів-юристів, практикуючих юристів, представників влади та неурядових організацій.

Влітку 1994 року Діма Скрильніков, мій колишній студент, приєднався до нас після закінчення юридичного факультету. Цей сором'язливий і милий хлопець, який все-таки сперечався зі мною під час моїх лекцій, був відповідальний за встановлення офісних меблів та обладнання. Він також відповідав за нашу першу публікацію “Як зареєструвати НУО: поради юриста”, яку він набрав, коли увесь жіночий склад був у літній відпустці. Коли я подзвонила йому з Криму, щоб спитатися, як його справи, я дізналася, що він майже закінчив друкувати нашу брошуру, а потім йому пропав увесь текст, коли він натиснув якусь клавішу. Дімі було дуже прикро, що він мусив починати все спочатку! Але він був наполегливий, і було приємно бачити його ріст до провідного юриста, комп'ютерного гуру і врешті-решт до виконавчого директора Екоправо-Львів. Він присвятив десять років успіху нашої організації і заснував свою власну організацію — Бюро екологічних розслідувань. Було надзвичайно приємно їхати разом з ним на зустріч підписантів Організації конвенції, а потім зустрічати його на інших міжнародних заходах і проектах і чути прекрасні відгуки про його міжнародну діяльність.

Ще один юрист, хто присвятив 11 років своєї роботи ЕПЛ — Ліза Алексеєва. Вона розпочала свою роботу як волонтер, ще будучи школяркою, потім продовжувала як студентка клініки і стала юристом ЕПЛ після закінчення юридичного факультету. Вона спеціалізується у правах людини та стратегічних позовах проти участі громадськості (SLAPP), захищаючи тих, хто захищає довкілля. Зараз вона студентка магістерської програми в Орегонському університеті у США. Я сподіваюся, що вона привезе багатство знань і досвіду для ЕПЛ, що підсилить її роботу.

Мій колишній аспірант з факультету міжнародних відносин Львівського національного університету Андрій Андрусевич був виконавчим директором ЕПЛ після Діми. Від імені ЕПЛ він розпочав першу справу у Комітеті з імплементації Конвенції ЕСПОО і одні з перших справ у Комітеті з дотримання Оргуської конвенції. Обидві справи стосувалися звинувачень у недотриманні Україною Конвенції ЕСПОО та Оргуської конвенції під час будівництва глибоководного суднового ходу в гирлі Дунаю, де він впадає у Чорне море. Канал «Дунай — Чорне море» становив загрозу і наніс шкоду біорізноманіттю Дунайського біосферного заповідника. Після двох років Андрій пішов з ЕПЛ і заснував свою власну громадську організацію — Ресурсно-аналітичний центр “Суспільство і довкілля”. Мені приємно, що він продовжує працювати у цій сфері, організовуючи тренінги Екофоруму для громадських організацій з питань співпраці з Комітетом з дотримання Оргуської конвенції та координуючи діяльність Екофоруму у Центральній та Східній Європі.

У 1996 році ми започаткували першу в Україні та у Європі юридичну клініку. Ми домовилися з юридичним факультетом, що в ЕПЛ студенти офіційно проходять практику, яка передбачена навчальною програмою. Це дозволило нам підтримувати стосунки з академічним середовищем, надихати студентів і виховувати наступне покоління громадських юристів-екологів. Ірина Тустановська взяла на себе керівництво клінічною програмою на початку з ентузіазмом і запалом. Коли вона залишила ЕПЛ, її замінила Зоряна Козак з її мудрістю та дисципліною. Зоряна також була експертом з трудового права, з якою ми консультувалися з усіх трудових питань і проблем. Вона продовжує викладати, як високоповажний доцент на юридичному факультеті ЛНУ.

Наш наступний виконавчий директор Сергій Лозан прийшов у ЕПЛ як комп'ютерний гуру і замінив Андрія. Він значно покращив фінансову стабільність ЕПЛ та організаційні справи і приніс нові цікаві проекти, включаючи проект з утилізації пестицидів та вивезення їх з території України. У цьому проекті ЕПЛ співпрацювала з Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища у Львівській області та Європейською Комісією. Сергій зрозумів важливість екологічного права у захисті навколишнього природного середовища невдовзі після того, як він став виконавчим директором і відповідно вступив на юридичний факультет. Цієї весни він отримав диплом і вже представляв ЕПЛ у суді і виграв ще до того, як став юристом!

Оргуська конвенція позначила початок міжнародної роботи Екоправо-Львів і пізніше організації “Екологія—Право—Людина”(в обох назвах ЕПЛ). Я горда з того, що бачу зростання від місцевої НУО до міжнародної організації, чий голос визнають на міжнародному рівні такі організації, як Економічна комісія ООН з європейських питань (UNECE). Участь ЕПЛ у переговорах щодо Оргуської конвенції, Протоколу щодо Стратегічного екологічного оцінювання (Протокол SEA), Протоколу щодо реєстрування забруднювачів та їхнього переміщення (Протокол PRTR) і Поправка до Оргуської конвенції стосовно ГМО є продуктивною та постійною. ЕПЛ стала членом Міжнародного союзу охорони природи (IUCN), членом та штаб-квартирою в Україні Всесвітнього альянсу екологічного права (ELAW) і партнером у спільних проектах з Організацією з безпеки та співпраці у Європі (ОБСЄ), Екологічною програмою ООН, Інститутом відкритого суспільства, британською організацією, яка займається правами людини, — Артиклем 19 та іншими партнерами та донорами. Довгий час ЕПЛ організовує тренінги для суддів, прокурорів, урядовців та неурядових організацій. Наша організація є постійним гравцем в Європейському Екофорумі (європейська коаліція НУО). Палац Націй у Женеві став регулярним місцем відвідування для членів ЕПЛ, які виконують роль громадських дипломатів. Працівники ЕПЛ регулярно відвідують Орегон в США в рамках програм обміну ELAW, щорічних зустрічей ELAW і щорічної конференції громадського екологічного права. Майже усі принаймні раз побували в Юджині, щоб здобути знання і досвід, і щоб відчутти дух унікальної мережі ELAW, яка включає 300 громадських юристів-екологів з 70 країн.

Сьогодні ЕПЛ працює над новими проблемами і “гарячими” темами, такими як зміна клімату, діючи водночас і на національному, і на міжнародному рівнях. Координатор кліматичних питань у ЕПЛ — Мар’яна Булакова — працює у Робочій групі неурядових організацій з питань зміни клімату, розробляючи проекти і коментарі до нового законодавства, а на міжнародному рівні — намагаючись впливати на позицію України на Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату (РКООНЗК) у Познані, а також беручи участь у зустрічах Міжнародної мережі кліматичної дії.

Наша організація є піонером у тестуванні механізмів дотримання багатосторонніх екологічних договорів. ЕПЛ розпочала перші справи, які коли-небудь були подані до Імплементаційного комітету Конвенції ЕСПОО. Вона висловила свою стурбованість невідповідною участю громадськості Комітетові з дотримання Оргуської конвенції. Стратегічна справа ЕПЛ на захист

Дунайського біосферного заповідника цитується у міжнародних підручниках з екологічного права та академічних статтях і використовується в навчальному процесі на юридичних факультетах у Великій Британії, США та Україні. Робота ЕПЛ у напрямку захисту дельти Дунаю отримала визнання у вигляді екологічної премії Голдмана, котру отримала Ольга Мелень, провідний юрист у цій справі. Сьогодні наші юристи підвищують свою професійну кваліфікацію, навчаючись на магістерських програмах за кордоном — у Великій Британії та США.

В ЕПЛ ми виховуємо нове покоління суперпрофесіональних громадських юристів-екологів. Деякі з перших прийшли в ЕПЛ як студенти клінічної програми чи волонтери і стали досвідченими юристами, визнаними на національному та на міжнародному рівнях експертами. Концентрація і кількість громадських юристів-екологів в ЕПЛ є найвищою в Україні і однією з найвищих у Європі. Хоча двоє з наших суперпрофі залишили організацію і створили свої власні НУО, вони продовжують працювати у цій сфері і відігравати важливу роль на національному та міжнародному рівнях, роблячи Львів центром і ключовим пунктом громадського екологічного права у Європі.

Наш журнал “Екологія. Право. Людина” виріс від 4-сторінкового інформаційного бюлетеня до першого професійного журналу, який висвітлює питання екологічного права в Україні. Він визнаний важливим рупором і його цінують НУО, небайдужі громадяни та урядові посадовці завдяки його працьовитому та наполегливому редакторові Олені Кравченко. Вона доклала великих зусиль, щоб журнал став офіційно зареєстрованим Міністерством юстиції, що надає йому додаткової ваги. Вона переконує не тільки працівників ЕПЛ, але також багатьох висококласних професіоналів в Україні писати для журналу.

Жодна НУО не може довго проіснувати, якщо вона ігнорує важливість здорової фінансової програми. ЕПЛ дуже пощастило, що ми вже 15 років маємо нашого відданого бухгалтера Ірину Петрівну Василяк! Вона утримує в порядку наші фінанси, пише бюджетні частини грантових заявок, готує фінансові звіти для донорів, вчасно сплачує податки і загалом захищає фінансові інтереси організації. Без неї ЕПЛ не вижила б і не стала б важливою силою у збереженні навколишнього середовища.

Життя розкидало наших членів по усьому світу. Таня Царан, наш колишній фандрейзер, розумна, тепла і м'яка людина, тепер живе у Канаді зі своїм чоловіком і двома доньками. Інна Гак, наш колишній офіс-менеджер, сильна

і розсудлива особистість, одружилася з нашим партнером і керівником з АВА/СЕЕЛІ Білом Гаком і живе з ним і з сином в Огайо. Виглядає так, що для американців стало трендом закохуватися в українських жінок і забирати їх з ЕПЛ і з України. Оксана Білобран, наша винятково здібна студентка клініки, а потім юрист, вийшла заміж за інтерна ЕПЛ Браяна з США і переїхала у Сіетл. Оксана закінчила магістерську програму в університеті Вашингтона і здала іспит Нью-Йоркської асоціації юристів перед народженням своєї доньки. Ірина Густановська, засновниця ЕПЛ і колишній віцепрезидент, живе у Нью-Йорку, виховуючи з чоловіком двоє доньок і також працюючи в юридичній фірмі. Куся Грицишин, американка українського походження, розпочала свою роботу в Екоправо-Львів як інтерн АВА/СЕЕЛІ, допомагаючи нам на початках в управлінських справах. Вона стала невід'ємною частиною нашої організації та її духу.

Проте у Львові є ще й інші колишні юристи та менеджери ЕПЛ. Колишні студентки клініки, а потім юристи ЕПЛ Наталія Балущка і Софія Шутяк успішно працюють юристами; Ярина Остапик не віддаляється від ЕПЛ, працюючи над стратегічними справами, пишучи дисертацію і виховуючи двох доньок; наш колишній офіс-менеджер Ірена Хміляр, для якої не було нічого неможливого, пішла з ЕПЛ, але також залишається у Львові.

Ми підводимо підсумки нашої 15-річної діяльності у важкі часи економічної кризи, коли фінансова підтримка, надзвичайно важлива для НУО, зменшується і донори стають дуже обережними при вирішенні, як правильно розподілити свої зменшені ресурси. Та попри складну світову економічну кризу ЕПЛ потрібно підтримувати свою роботу на відповідному рівні, щоб реагувати на нові нагальні проблеми боротьби зі зміною клімату, захисту біорізноманіття та захисних зон від незаконних розробок та приватизації земель, боротьби із забрудненням та відходами і продовжувати свою роботу у напрямку захисту екологічних прав та екологічних активістів. Робота ЕПЛ на захист права на здорове довкілля, права на воду, а також прав на доступ до інформації, участь громадськості та доступ до правосуддя допомагає будувати справжню екологічну демократію для теперішнього та майбутніх поколінь. Сподіваюся, що наступні 15 років будуть навіть кращими і ще більш успішними!

Мій особистий шлях спогадів про заснування ЕПЛ

Джон Бонайн, Голова Наглядової ради ЕПЛ, професор права Орегонського університету, США, де він викладає екологічне право, конституційне право, адміністративне право і веде семінари для магістрів.

Це був ранній ранок 1994 року. Борис Васильківський застав мене, коли я сидів на підлозі його будинку з ковдрою на голові, щоб світло не заважало іншим, і щоб зігрітися. Під ковдрою я працював ножем, намагаючись налагодити телефонну лінію, щоб я міг підключити модем на моєму маленькому комп'ютері до телефонної розетки у стіні Бориса.

«Оп!» Ніж випав. Я порізався і тепер мусив питати Бориса, чи він має щось, щоб зупинити кровотечу.

Пізніше того ж ранку я їхав з Борисом на автобусі в якусь околицю Києва, щоб взяти участь у конференції з питань застосування екологічного права. Але я забігаю наперед у своїй розповіді.

Дім Бориса — це друга зупинка на моєму особистому шляху спогадів про заснування Еко-право-Львів (тепер Міжнародної організації «Екологія—Право—Людина» чи ЕПЛ). Першою зупинкою було електронне повідомлення, яке я вислав зі Словаччини, відвідуючи там одного юриста-еколога. Я знав напевно від Девіда Гордона з Тихоокеанського екологічного центру у Сполучених Штатах, що професор Світлана Кравченко була провідним спеціалістом з екологічного права в Україні і що Борис Васильківський також працював у цій сфері. Я написав обом — Світлані і Борисові “наобум”, повідомляючи їх, що мене запросили у Росію в Еко-юрист для проведення тренінгів з громадських позовів в екологічному праві. Мій маршрут поїздом пролягав з Угорщини через Україну, і тому я питав, чи міг би я зупинитися в Україні і відвідати кожного з них.

Світлана пам'ятає, що я також питав чи вона допомогла б мені купити квиток на поїзд зі Львова до Києва, чи вона б не могла трохи показати мені своє місто і регіон (я люблю подорожувати пішки). Світлана також пам'ятає, що вона цілковито проігнорувала мій лист. Вона не відповіла на це безцеремонне повідомлення від когось, кого вона не знала. Не отримавши відповіді, я купив квиток з Будапешта до Києва і не зупинявся у Львові. До того моменту, коли я пізнаю красу цього міста, залишався рік.

Я декілька місяців подорожував по світу частко-

во для власного задоволення і щоб побачити нові місця, а частково для того, щоб знайти юристів-екологів. Кілька років перед тим, у 1987 році, я здійснив подібну багатомісячну поїздку навколо світу. Під час тієї поїздки я дізнався про юристів-екологів, які були піонерами у новій сфері професійних знань в Азії і в Африці, і протягом двох років ми спільно створили нову організацію і мережу Всесвітній альянс екологічного права (ELAW), щоб з'єднати одне з одним цих унікальних і дуже розрізнених юристів. Моя поїздка до України у 1994 році була спробою знайти більше людей, які застосовували екологічне право в інтересах громадськості, а не корпорацій. Я, звичайно, був розчарований, що один з моїх найкращих потенційних контактів в Україні не зміг (чи, як я пізніше дізнався, відмовився) відповісти на моє повідомлення. Але я проковтнув своє розчарування і ринувся далі.

Третя зупинка у моїх спогадах мала місце на конференції на околиці Києва. Я з'явився у штанах із шістьма кишенями, які були зручні для подорожей, але не мали ознак тієї пристойності, яку, як я дізнався пізніше, професор права повинен зберігати завжди. Я мав свій маленький ноутбук, щоб робити нотатки. Я сидів на конференції біля Джея Остіна з Інституту екологічного права у США, який нашіптував мені на вухо переклад.

Наступний промовець піднявся, щоб виступити. Це була та професорка зі Львова, яка проігнорувала моє електронне повідомлення! У мене не було часу занурюватися у моє розчарування з приводу її неввічливої поведінки, оскільки те, що вона говорила, вразило мене. Це була не звичайна професорка права, яка не бачила далі наступного нудного для студентів заняття чи наступного опублікування сухої академічної статті у якомусь журналі. Це була перш за все дивовижно прекрасна жінка. Але я зміг відсунути на другий план цей очевидний факт, коли я слухав те, що вона говорила, і я слухав з цілковитою увагою. “Професори права повинні виходити за межі навчання і фактично обстоювати реалізацію екологічних законів”, — казала проф. Світлана Кравченко. Вона продовжувала детально розповідати про те, як вона засновує нову неурядову організацію, яка надасть справжнього значення екологічним законам України і вони вже не існуватимуть тільки “на папері”.

Через рік неурядова екологічна організація Світлани Кравченко функціонувала на повну силу і вона налагодила стосунки з однодумцями серед громадських юристів-екологів в інших країнах Східної Європи. У червні 1995 року ЕПЛ організувала першу конференцію для цих юристів-екологів у Карпатах у місцевості Гута. Неформально такі зустрічі почали називати конференціями Гута, і коли конференція почала проводитися щорічно протягом кількох років, усі з них зберегли первинну назву. Конференції Гута відіграють важливу роль у визнанні важливості цієї галузі права і допомагають їхнім учасникам збагачуватися знаннями один від одного.

З самого початку було очевидно, що ЕПЛ стане тим місцем, де молодих юристів будуть заохочувати стояти на власних ногах як незалежних професіоналів. Я пригадую, як на першій конференції Гута проф. Світлана Кравченко дебатувала щодо якогось питання з доцентом Іриною Тустановською, співзасновником ЕПЛ та її віцепрезидентом. Намагаючись підсилити свою компетентність з певного питання, проф. Кравченко сказала: "Як твоя професорка, я мушу тобі сказати..." Не вагаючись, пані Тустановська випалила у відповідь: "Що ж, як ваша студентка, я мушу сказати..." Я передав Ірині записку, в якій написав: "Мені дуже подобається, коли студенти сперечаються зі своїми професорами." Тоді я не знав, що вирішу провести решту свого життя, сперечаючись саме з цією професоркою.

ЕПЛ в цифрах ТА ФАКТАХ

*За 15 років своєї
діяльності ЕПЛ працювала
над 585 справами,
надала 3645 консультацій,
зробила 72 коментарі
до законодавства.*

Дитя Екоправо

Елизавета Алексеева (Лиза Огоноченко),
*магістрант Орегонської магістерської
програми в сфері права оточуючої середовища
і природних ресурсів, США*

Историю эту я рассказывала миллион раз, но, пожалуй, в этом юбилейном номере ее стоит повторить, в том числе и по той простой причине, что она еще не закончена, и мечты маленькой девочки все еще исполняются и исполняются, как в сказке.

Ну что ж, начнем с начала. Давным-давно, а именно летом 1998 года по воле судьбы пятнадцатилетняя я попала в Экоправо. В то время мало кто в Украине знал, что такое волонтерство и редкий работодатель мог оценить эту графу в резюме. И тем не менее, с первого дня я поняла, что Экоправо сыграет важную роль в моей жизни и карьере. Так и случилось. Три года, учась еще в средней школе, я была волонтером в организации, тихо мечтая когда-то стать одним из ее действительных членов и юристов. Не знаю, много ли помощи получили организация в целом и ее сотрудники в частности от моей помощи, но то, что приобрела я, переоценить невозможно. Вспоминая задания, которые мне поручались, я только сейчас осознаю, что основной целью их было научить меня чему-то полезному, а работу за меня часто переделывали. Тем не менее, именно благодаря этому, я научилась пользоваться персональным компьютером, сильно подтянула английский язык, заинтересовалась правом и, пожалуй, уже тогда осознала, что именно этот инструмент в защите окружающей среды так близок мне лично. Я с детства любила природу и обладала естественным чувством справедливости, но именно в Экоправо-Львов я узнала, что такое экологическая демократия и искренняя приверженность делу защиты природы.

Пожалуй, самое главное, что ощутила я в Экоправо-Львов, и без чего мне сейчас сложно представить свою работу, это дружеская, почти семейная атмосфера гражданской организации. Говорят, нельзя зарекаться, но я почему-то уверена, что никогда не смогу работать в органах государственной власти или частной фирме, преследующей исключительно цель получения прибыли. В то время, когда я появилась, в организации действовала клиническая программа для студентов-юристов, но я никак не попадала в эту категорию, поэтому, лишь сейчас это понимаю, я очень благодарна всем тем, кто нянчился со мной, совершенно безвозмездно, часто в ущерб своего рабочего и личного времени. Думаю, экологов увидели во мне что-то, и надеюсь сей-

час, читаючи цю статтю, радіють моїм успіхам. І якщо вони хотіли взрости в мене юриста-еколога, захищаючого екологічні права широкою громадськістю безкоштовно, у них це вийшло.

Іменно завдяки часу, проведеному в Екоправо-Львів волонтером, усвідомив важливість місії організації, я вирішила йти на юридичний факультет, і, Бог знає, кем би була я, не з'явившись я тим прекрасним літнім днем на порозі дому в парку імені Костюшка. Поступивши до Львівського державного університету, я продовжила свою роботу волонтером, а коли прийшло час — на третьому курсі — стала студенткою клінічної програми. І коли я благополучно завершила юридичний факультет, не могла собі уявити роботу в якомусь іншому місці. Полюбивши професію юриста, я все ж оцінювала її лише як інструмент для досягнення більш важливої мети — збереження природи.

Складно оцінювати свої власні успіхи і досягнення, але думаю, перші три роки моєї кар'єри в Екоправо-Львів, а пізніше ЕПЛ, були достатньо успішними, в тому числі завдяки тим навикам, знанням і цінностям, які були вложені в мою голову старшими колегами раніше. Я пройшла шлях від помічника юриста до ведучого юрисконсульта, і, не постесняюся сказати, виграла кілька достатньо важливих справ, рішення по одній з яких, наприклад, опуб-

ліковано в підручнику *Human Rights and the Environment. Cases, Law, and Policy* by Carolina Academic Press в вересні 2008 року.

Сьогодні я насолоджуюся перетворенням у життя ще однієї моєї дитячої мрії — вивчати екологічне право у справжніх майстрів цієї справи: доктора юридичних наук професора Кравченко Світлани Миколаївни і одного з організаторів Всесвітнього альянсу екологічного права професора Джона Бонайна. Члени відборчої комісії однієї з найпрестижніших американських стипендій для молодих спеціалістів з Східної Європи неодмінно оцінили моє волонтерство і досвід роботи в Екоправо-Львів/ЕПЛ. Углибивши свої знання, особливо в сфері міжнародних інструментів захисту прав людини і навколишнього середовища, я планую повернутися до рідної організації і продовжити юридичну практику в сфері захисту екологічних прав широкою громадськістю і навколишнього середовища, вносячи тим самим свій найбільший внесок у зміну світу кращому.

І нехай це звучить по-дитячому сентиментально, за те, кем я стала, за успіх у моїй історії, який є частиною історії Екоправо/ЕПЛ, я щиро вдячна Інні Момот, Тані Царан, Ірі Тустановській, Зоряні Козак, Димі Скрильникову, і багатьом іншим, хто брав участь у вихованні «дитя Екоправа-Львів/ЕПЛ».

Дніпропетровська обласна універсальна бібліотека

Лист подяки

Шановна редакція журналу "Екологія. Право. Людина"!

Прийміть найщирішу подяку за надіслане до нашої книгозбірки видання.

Ця підтримка — свідчення Вашого небайдужого ставлення до проблем культури в цілому та бібліотек зокрема.

Завдяки Вам це видання стане доступним не тільки читачам нашої бібліотеки, а шляхом використання міжбібліотечного абонементу і читачам всіх бібліотек області.

Видання записане до інвентарної книги та занесене в каталоги.

З вдячністю та повагою, директор Н.М.Тітова

Хороший старт – запорука успіху

Наталія Балущка, начальник юридичного відділу ТОВ «СЮЗ-ЮЕІ» (SEWS-UA)

Мабуть кожен із нас у своєму житті хоча б раз переконався у правильності твердження — все найкраще, що з нами трапляється, трапляється несподівано. Коли я, будучи ще студенткою третього курсу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, на лекції з екологічного права почула від викладача пропозицію для всіх бажаючих спробувати свої сили в практичній діяльності юриста в Благодійному фонді «Екоправо-Львів», я мало вірила, що мої перші кроки на ниві юриспруденції будуть пов'язані із захистом довкілля. Втім, прагнучи самореалізації та бажаючи якомога більше заглибитись в тонкощі юридичної професії, не могла упустити свій шанс — отримати досвід, навчаючись у професійних юристів водночас і науковців, і практиків, мати можливість самостійно здійснювати консультування клієнтів, проводити аналітичні дослідження з актуальних питань захисту екологічних прав та інтересів громадян.

Як виявилось з часом, прийняте мною рішення відгукнутись на пропозицію та приєднатись до колективу Екоправо-Львів, було абсолютно правильним. Завдяки моїй першій роботі я отримала колосальний та багатогранний досвід не лише юридичного характеру, а й навчилась основам основ, без яких жоден юрист не зможе вважатись справжнім професіоналом — основам адвокатської етики, вмінню спілкуватись з людьми, налагоджувати та підтримувати ділові контакти, майстерності публічних виступів та інших вмінь та навиків, які годі переоцінити. І ці слова — не спроба якимось чином підняти в читачів думку про організацію, або ж її авторитет. Тривалий досвід успішної роботи Екоправо-Львів, визнання її досягнень на міжнародному рівні говорять самі за себе.

У кількох словах неможливо описати весь спектр кропіткої та наполегливої щоденної праці, з якою неодмінно стикнувся кожен, хто ставав частиною колективу Екоправо-Львів. Очевидно тому свого часу з числа великої кількості студентів, які прийшли разом зі мною зі студентської лави, працювати залишились одиниці. Не кожному вистачило насаги та терпіння працювати над справами, які не знаходять підтримки з боку органів державної влади, коли результат роботи не миттєвий, а досягається роками роботи, коли часто доводиться стукати в зачинені двері несприйняття та нерозуміння. А саме такими є екологічні справи — на пер-

ший погляд непопулярними та дрібними, а насправді важкими та стратегічно важливими.

Окремо слід згадати про шлях Вісника екологічної адвокатури, який редактори передавали одному як своєрідну естафету... Думаю, завдяки цьому журнал сьогодні є таким — важливим, унікальним, науковим виданням з глибоким підходом до висвітлення проблем, адже він пройшов тривалий час становлення, і кожен з редакторів, членів редакційної колегії залишав у ньому частину свого серця, частину свого світосприйняття. Будучи свого часу редактором журналу (2002 – 2003 рік), пригадую, що вихід кожного випуску був для нас подією, адже за його сторінками — праця кожного учасника колективу, розповідь про те, що найбільше хвилює організацію та її представників. І ми щиро раділи, коли отримували схвальні відгуки, пропозиції, конструктивну критику, побажання від читачів. Це дозволяло нам робити матеріал кращим та цікавішим, стимулювало на подальшу роботу з вдосконалення нашого видання. Отже, підняття Вісника на якісно новий рівень друкованого видання — це також заслуга читачів та дописувачів журналу «Екологія. Право. Людина», заслуга тих, хто пропонував свій матеріал для публікації, пропонував ідеї для висвітлення.

В честь ювілейного випуску журналу та 15-річчя з дня заснування організації не хочеться переважувати видання юридичними деталями та подробицями справ, адже їх дуже багато в практиці організації, і вся вона доступна для екологічних активістів, однак хочеться передати атмосферу та душу організації, пригадати деталі, які формують її історію.

Оглядаючись назад, можна сміло стверджувати — роки роботи в Міжнародній організації «Екологія — Право — Людина» важко назвати роботою. Це стиль життя, це частина неоціненого досвіду та світосприйняття. Молодим юристам, бажаючим стати на шлях захисту екологічних прав та інтересів або ж долучитись до великої справи становлення верховенства права в захисті довкілля, хочеться зазначити — важливо вміти використати свій шанс, побачити можливості, які відкриваються в роботі, і основне — ніколи не здаватись, адже програма битва ще не означає програму війну...

Подяка від жителів смт. Гніздичів Міжнародній
благодійній організації "Екологія—Право—Людина"

Шановна Світлана Миколаївна!

Дякуємо за вдало підібраних, ерудованих, компетентних працівників.
Завдяки допомозі ваших юристів, жителі нашого селища зберегли воду,
мають змогу покращити екологію селища, відчули себе господарями на своїй землі.

Окрему вдячність хочемо висловити Мар'яні Булгаковій.

Вона своєю працею підносить настрій людям, дозволяє людині
відчутти себе в повноті, гідності за себе і державу.

У своїй роботі, Ви, пані Мар'яно, йдете до гармонії із Світлими Силами.

Бажаємо працівникам ЕПЛ всього найкращого, мудрості, творчості, гармонії.

Хай ваша робота вам завжди буде радісною.

Бажаємо вам завжди з посмішкою, легко, весело, з миром в серці йти по житті.

Хай душа Ваша палає
Яскравим радісним вогнем.
Хай усмішка Ваша сяє
Усе частіше з кожним днем.
Хай життя буде, мов казка,
Хай живе у серці ласка,
Хай в тій казці сяють зорі,
Вони тихі і прозорі.
Хай завжди буде там літо,
Хай завжди цвітуть там квіти!

Вітаємо весь ваш колектив із святом 8 Березня. Вдячні за співпрацю.

07.03.09.

З повагою і вдячністю, мешканці Гніздичева

Дніпропетровська обласна організація Українського товариства охорони природи
Міжрегіональна громадська екологічна організація «Світ води»

Високоповажна пані Олена Кравченко!

З великим зацікавленням я отримав два примірники журналу «Екологія. Право.
Людина». Активісти нашої організації із неприхованим інтересом ознайомились
із журналом, використовують його у своїй повсякденній екологічній роботі.
З нетерпінням очікуємо на наступні номери.

З повагою, голова Міжрегіональної громадської екологічної
організації «Світ води» професор Дворецький А. І.

ЕПЛ: невпинний поступ організації

Сергій Лозан, провідний юрисконсульт ЕПЛ,
виконавчий директор ЕПЛ (2005 – 2009 рр.)

Міжнародна благодійна організація «Екологія — Право — Людина», яка більш відома в середовищі правозахисних та екологічних організацій під назвою Благодійний фонд «Екоправо-Львів», здійснює свою діяльність уже впродовж п'ятнадцяти років.

За час, що минув від заснування ЕПЛ, незмінним фокусом її діяльності залишається захист екологічних прав, а місією — «верховенство права для захисту довкілля». Назва ЕПЛ підкреслює її міжнародний статус, основні пріоритети та досягнення організації. З 1994 року до сьогодні ЕПЛ пройшла шлях від звичайної громадської до міжнародної організації, постійно підвищуючи свій авторитет не тільки в Україні, а й за її межами. Початки нашої організації сягають своїм корінням першого етапу становлення громадянського суспільства в Україні, коли вітчизняні громадські організації різного спрямування ініціювали процес впровадження найпрогресивніших досягнень в усіх сферах життя, закріплюючи свою роль у молодому пострадянському суспільстві й щоденно відстоюючи її до сьогоднішнього дня. На тлі потужного екологічного руху, який розвинувся з кінця 80-их років ХХ ст., активних змін, що відбувалися в суспільстві та державі й у природоохоронній сфері зокрема, змінювалися й виникали нові відносини, які потребували належного правового регулювання, правової освіти, просвіти й звичайно ефективного захисту екологічних прав, які нерідко сприймаються як щось абстрактне. Саме в цей час виник бренд «Екоправо», який започаткували три організації в Києві, Харкові й Львові. Ці міста були центрами, де сконцентровано університетський науковий правовий потенціал, який став їх основою й на майбутнє забезпечив успішність функціонування організацій, що здійснювали практичну правозахисну діяльність у сфері охорони довкілля.

Екологія, право, людина — ті цінності, що визначають підвалини діяльності ЕПЛ й окреслюють стратегічні сфери її роботи. У межах вказаних сфер діяльності концентруються базові напрямки: забезпечення доступу до екологічної інформації та участі громадськості в процесі прийняття екологічно значущих рішень, захист екологічних прав і коментування нормативно-правових актів, що стосуються довкілля, які об'єднані в програму екологічна адвокатура; еколого-правова просвіта та видавництво — об'єд-

нані у видавничо-просвітницьку програму. Незважаючи на постійну роботу з міжнародними правозахисними інструментами, молодію є програма міжнародних зв'язків та співробітництва. Окремою програмою є клінічна програма, що підкреслює її особливу роль у діяльності ЕПЛ, адже саме завдяки цій програмі колектив ЕПЛ постійно поповнюється новими кадрами. У межах кожної програми та її складових здійснюється робота з актуальними проблемами еколого-правової сфери. До них відносяться загальні проблеми захисту атмосферного повітря, водних ресурсів, забруднення земель, зміни клімату, захисту людини від іонізуючого випромінювання, накопичення відходів, функціонування природно-заповідного фонду тощо. Робота над даними проблемами відбувається не тільки на правовому, а й на загально-науковому рівні. Безумовно, головною для організації залишається правозахисна діяльність. Незважаючи на позитивні зрушення, екологічні права, які мають особливу вагу для людини, виглядають найменш захищуваними в силу традиційного їх нерозуміння та ігнорування. Там, де належним чином не захищене право на безпечне (не говорячи про сприятливе) для життя і здоров'я довкілля, вже нема що захищати, адже життя там просто не буде.

Якщо на початках діяльності роль організації полягала насамперед у стимулюванні громадян до захисту їх прав і базувалася на значному об'ємі консультування, то сьогодні з врахуванням панування засад змагальності судового процесу, без належної правової допомоги в судовому процесі захистити порушене, невизнане або оспорюване право надзвичайно складно. Українське законодавство, не тільки матеріальне, а й процесуальне, постійно змінюється та ускладнюється, орієнтуватися в ньому пересічному громадянину щораз складніше. Окрім недоліків законодавства, значну роль у необхідності прикладання титанічних зусиль для захисту екологічних прав відіграє низька цінність життя людини. Необхідним для врахування є також аспект латентності екологічних правопорушень, довготривалості вияву та підтвердження порушення таких прав й тривалість досягнення позитивного результату з допомогою юридичних засобів. Ядром правозахисної діяльності організації є захист екологічних прав у суді. В його основі лежать стратегічні справи, що ґрунтуються на вагомому суспільному інтересі. Таким чином ЕПЛ намагається досягнути змін у правозастосовуванні, створити позитивні прецеденти

та започаткувати позитивні зрушення в суспільстві. Приклади таких справ можна знайти на веб-сторінці ЕПЛ. Не менш значною часткою діяльності ЕПЛ є поточні справи. Таким чином організація намагається мобільно реагувати на існуючі тенденції порушення екологічних прав та вирішувати проблеми по гарячих слідах. Ці справи часто є результатом роботи з активною громадськістю на місцях.

ЕПЛ за останні роки розпочала процес розширення комплексу прав, у захисті яких надається правова допомога. Розширення діяльності відбувається насамперед у напрямку захисту прав, дотичних до екологічних. Першими в цьому переліку стали проекти, присвячені захисту екологічних активістів та екологічних журналістів, моніторингу діяльності судів, а згодом цей комплекс безумовно поповниться іншими проектами захисту прав людини. Особливу увагу ЕПЛ звертає на вирішення питання подальшої демократизації й розвитку громадянського суспільства, захисту прав людини, інституту екологічної експертизи, міжнародні інструменти захисту екологічних прав, антикорупційну діяльність у сфері охорони довкілля, співпрацю з державними органами щодо більш ефективного вирішення окремих проблем в сфері охорони довкілля тощо.

У 2008 році ЕПЛ започатковано новий напрямок програму, яким стали природо-ресурсні проекти, які безпосередньо не пов'язані з правозахисною діяльністю організації. Виникнення такого напрямку зумовлене об'єктивними причинами, які на даному етапі не дозволяють вирішувати всі існуючі проблеми в сфері охорони довкілля правовими засобами. Очевидно, що така робота потребує концентрації всіх зусиль організації. Нова програма передбачає саме пілотні проекти, які б стимулювали вирішення особливо критичних екологічних регіональних та глобальних проблем всіма суб'єктами відповідних правовідносин і надалі здійснювалися самостійно на місцях. У майбутньому ЕПЛ планує стимулювати подібні проекти в межах різних напрямків своєї роботи.

Упродовж багатьох років роботи ЕПЛ її ядро складають юристи, хоча ідеї організації та основні засади діяльності поділяють немало людей інших професій і над їх втіленням працювали спеціалісти з різних галузей, що разом творили організацію й реалізовували її проекти. Колектив організації складають особистості, яких об'єднує ідея необхідності захисту довкілля за допомогою правових засобів й розуміння, що за стан справ у суспільстві відповідає кожен з його членів. ЕПЛ завжди приваблювала своєю активністю й можливістю реалізувати потенціал молодих людей. В даний момент в ЕПЛ

прийшло третє покоління членів організації, яке сприяє подальшому підвищенню авторитету організації, її професіоналізму та готове долати нові вершини. Завдяки унікальному статусу організації, який виключає будь-яку заангажованість її діяльності, молоді юристи можуть спробувати себе на ниві безкомпромісної реалізації ідеї верховенства права. На сьогодні ЕПЛ є одним з найбільших осередків в Україні, який гуртує довкола себе юристів громадського інтересу, що захищають довкілля.

ЕПЛ залишається молодою й сповненою ентузіазмом і новими ідеями. Більшість її членів приходять в ЕПЛ ще в студентські роки й залишаються в ній вже професіоналами. Такий професіоналізм ґрунтується не тільки на високому рівні знань, відповідальності та відданості роботі, а й на партнерстві з іншими екологічними організаціями, які мають значний науковий потенціал в сфері екології та природничих наук. Не тільки колектив, а й Наглядова рада, студенти-клініки та волонтери складають невід'ємний потенціал ЕПЛ, який дозволяє організації успішно виконувати свої завдання, реалізуючи її місію. Члени організації постійно підвищують свій професіоналізм, співпрацюють з національними та міжнародними організаціями, є членами Всесвітнього альянсу екологічного права, продовжують навчання за кордоном тощо. Чимало членів ЕПЛ працюють у різних країнах світу, а організація продовжує активно працювати.

Хоча сьогодні правозахисна діяльність у сфері охорони довкілля стала не пріоритетною для багатьох міжнародних інституцій, які підтримують громадський сектор, успіх ЕПЛ це також в значній мірі успіх фінансових організацій, які підтримували й продовжують підтримувати нашу організацію. За час нашої діяльності підтримку ЕПЛ надавали: Charles Stewart Mott Foundation, European Commission, Tasis Interreh Program, Open Society Institute (Budapest), ABA/CEELI, USAID, Milleo Contact, Sigrid Rausing Trust Foundation, Doen Foundation, The Renaissance Foundation, Global Green Grants. Ми вдячні за таку підтримку й сподіваємося на подальшу співпрацю.

Зустріч з ЕПЛ

Ольга Мелень, керівник юридичного відділу ЕПЛ,
магістрант Ноттінгемського університету, Велика Британія

У холодний та дощовий жовтень 2001 року я, студента 5 курсу юридичного факультету постукала в двері офісу БФ «Екоправо-Львів», пройшовши через красивий парк до будиночку Львівського товариства охорони природи. В той момент я і не підозрювала, що цей візит (швидше за все з цікавості) змінить все моє життя та професійні інтереси. І от мене зустрів привітний та завжди жартівливий виконавчий директор Дмитро Валерійович та підозріло поглянула в мою сторону офіс-менеджер Ірена. З того часу я опинилася в майже сімейній атмосфері організації, де юристи в прагненні досконалості та професійності терпляче віддають свій досвід, час та навички молодому поколінню юристів, а правові проблеми стають частим предметом обговорення та палких дискусій між екоправівцями, водночас і молодими, і більш досвідченими.

І хоча галузь екологічного права на той час для мене залишалася майже нерозвіданою та не особливо привабливою, вона швидко завоювала мій інтерес як юриста-початківця завдяки динамічності, багатогранності та постійному становленні його практичного застосування. Не зважаючи на складності справ, пов'язаних із охороною довкілля та захистом екологічних прав громадян, молоді студенти та досвідчені юристи з легкістю бралися за складні справи та спільно, в командному дусі пропонували нові способи захисту та застосування тих чи інших норм права.

З одного боку робота юриста в громадській організації звучить не так престижно, як робота в юридичній конторі, проте це нівелюється після першої подяки клієнта, виграної судової справи, врятованого дерева чи тварини. Саме благородність правового захисту довкілля та людей дозволяє юристам, небайдужим до екологічних проблем та людського горя, обрати цю професію. Такі були і мої розмірковування, завдяки яким я залишилася в Екоправо-Львів/ЕПЛ, щоб принести користь довкіллю та організації.

Також особливістю організації був її міжнародний дух — зв'язок із міжнародною правовою спільнотою, участь у міжнародних заходах та приїзд в організацію міжнародних експертів, що цікавляться еколого-правовими питаннями. Варто зауважити, що в організації з пошаною ставилися до своїх колишніх працівників, котрі ставали прикладом для наслідування. Втім особливе місце в серцях та розумах членів ЕПЛ займала та займає президент організації профе-

сор Кравченко Світлана Миколаївна, яка надихає нас водночас і своїм прикладом, і порадами, спрямованими на покращення юридичних механізмів захисту довкілля. Щоденна участь доктора юридичних наук, професора Світлани Миколаївни Кравченко та американського професора, співзасновника Всесвітнього альянсу з екологічного права, голови Наглядової ради ЕПЛ Джона Бонайна у вихованні більш професійного колективу свідчить про важливість місії ЕПЛ у міжнародному та національному контексті. А найбільш бажаними для всіх без винятків ЕПЛівців завжди були і є спільні виїзди та візити професорів, що значно укріплює дух організації та сприяє її професійному зросту.

Я впевнена, що попереду ЕПЛ ще довгі роки виховання і професійних юристів-екологів, відданих своїй справі, і новаторства в застосуванні правових механізмів для захисту довкілля та створення позитивних прецедентів захисту екологічних прав громадян.

Віват ЕПЛ! Многая Літа!

ЕПЛ в цифрах ТА ФАКТАХ

За час своєї роботи в ЕПЛ члени організації відвідали 775 конференцій та семінарів, а також організували 57 національних і міжнародних конференцій, семінарів та симпозіумів.

Знайомство на ціле життя!

Софія Шутяк,
юрист ландшафтного парку «Знесіння»

З БФ «Екоправо-Львів» у мене пов'язані перші кроки на професійній ниві юриста. Будучи студенткою юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, я розуміла, що для майбутньої роботи поряд із знаннями, отриманими на лаві студента, потрібно мати практичний досвід. Тому, коли на перших лекціях наш викладач Ірина Тустановська (віце-президент БФ «Екоправо-Львів») запропонувала відвідувати юридичну клініку в Екоправо-Львів, я відразу ж погодилась. Найцінніше, що мені хотілося б відзначити в роботі клініки, — це велика довіра, із якою ставилися до всіх студентів. Нам довіряли як справжнім юристам. А яку довіру не виправдає студент, котрий мріє в майбутньому бути високопрофесійним юристом, адвокатом. Ми вчилися спілкуватися з клієнтами, проводити інтерв'ю, нас вчили правилам адвокатської етики, написанню процесуальних документів, спілкуванню з державними службовцями, збору інформації, творчому підході до справ, написанні аналітичних матеріалів, вмінню представляти інтереси клієнтів та організації у судах. Ще будучи студентом, звичайно ж під керівництвом досвідчених юристів, мені вдалося виграти низку справ. Серед них варто згадати наступні: «Церква Св. Анни на перехресті інтересів», «Суд — гарантія реалізації права на інформацію», «Сміттепереробний завод у селі Межиріччя». Окрім досвіду юриста, мені пощастило здобути і досвід редакторської роботи, деякий час працюючи над випусками низки номерів Вісника екологічної адвокатури. Хочу поділитися своїми враженнями від цієї роботи. Це дуже корисний досвід, оскільки юрист повинен вміти гарно викладати свої думки водночас і на папері, і усно. А як інакше можна навчитися цьому, як не пишучи та редагуючи тексти?! Цей досвід став у великій нагоді у моїй подальшій роботі.

Хочу згадати поїздки на різні семінари та конференції, що проводились водночас і в Україні, і за її межами. Беручи участь у міжнародних конференціях, побувала в Голландії (Шоста конференція Сторін-учасниць Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату), у Мексиці (Щорічна зустріч Всесвітнього альянсу екологічного права (ELAW)), у США (Проходження школи посередника (медіатора), взяла участь у Першому симпозіумі з екологічного права для суддів верховних та конституційних судів Центральної та Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії “Роль судів у застосуванні та імплементації

екологічного права: оцінка потреб регіону”), у Зустрічі Керівного комітету Комісії з екологічного права Міжнародного союзу охорони природи, у роботі Всесвітнього альянсу екологічного права в Україні, проведення яких готувало Екоправо-Львів під керівництвом президента ЕПЛ професора Кравченко Світлани Миколаївни та голови Наглядової ради ЕПЛ професора Джона Бонайна.

Коли довелося залишити організацію і перейти на роботу на підприємство, я оцінила ті навички та знання, які отримала в Екоправо-Львів/ЕПЛ, де закладається такий фундамент професійного підходу до справ, що в майбутньому, де б не доводилось працювати, робота виконується легко та на відмінно.

Крім того, знайомство та співпраця з ЕПЛ — це не пройдений етап, а дружба на ціле життя!

ЕПЛ в цифрах та фактах

За 15 років існування ЕПЛ керівниками Клінічної програми організації було підготовлено 127 студентів-клініків, направлених Львівським національним університетом імені Івана Франка, Університетом «Львівська політехніка», Львівським лісотехнічним університетом.

ЕПЛ очима друзів та колег

ЕПЛ в моїх спогадах

Стефен Стек, професор Центральноєвропейського університету, Угорщина

ЕПЛ завжди буде для мене означати Екоправо-Львів, і ця назва завжди збуджуватиме спогади про ті бурхливі дні початку і середини 1990-их років, коли здавалося, що усе можливе і неможливе водночас. Спочатку моя далеко недосконала російська включала вираз, який охоплював суттєву суперечливість суспільства, в якому ми працювали – «в принципі да, фактично ні», і я знайшов термін, який виражав все те, проти чого ми постійно боролися — «проізвол». Але, якщо починати з самого початку, то моя співпраця з ЕПЛ фактично почалася ще до того, як організація була заснована. У січні 1994 року я поїхав у Санкт-Петербург на запрошення Європейського Банку Реконструкції та Розвитку в пошуку партнерів для проекту заснування центрів громадської екологічної адвокатури (ЕРАСs). Літак приземлився і проїхав повз внутрішній термінал, на якому кирилицею було ще написано «Ленінград», і зупинився біля міжнародного терміналу, на якому гордо над засніженою злітною смугою височів нововикарбуваний знак з написом «Санкт-Петербург». На зустрічі я уважно прослухав багато нудних і зовсім не до теми виступів, які мало стосувалися верховенства права. Але раптом спалахнуло яскраве світло і небеса відчинилися, коли на подіум вийшли Світлана Кравченко і Аїда Іскоян. Я захоплено обговорив проект зі Світланою. В один момент вона глянула мені в очі і спитала мене, що я думаю стосовно ідеї заснування неурядової організації. Звичайно, я схвалив її.

До жовтня того року ЕПЛ вже діяло і займалося укладанням угоди з Американською асоціацією адвокатів про створення Центру громадської екологічної адвокатури. Протягом наступних двох років я буквально жив у двох місцях, оскільки доводилося щомісяця курсувати з Будапешта до Львова і назад. Логічним засобом пересування був нічний поїзд.

У поїзді я пережив багато цікавих моментів. Одного разу молодий прикордонник був дуже вражений моєю візою і дозволом на проживання. Після того, як я продовжив свій дозвіл декілька разів, з невідомих причин мені поставили дві печатки замість однієї. Прикордонник вигукнув: «О, у вас дві печатки.» Оскільки до того часу я перетинав кордон без жодних проблем вже десятки разів, я спитав: «Хіба потрібно дві печатки?» Він відповів: «Ні, але так краще». І, звичайно, зранку я міг розраховувати на гарячий самовар. У всіх цих пригодах у поїзді, позитивних чи негативних, мене вражали доброта, щирий інтерес, відчуття відповідальності та людяності моїх сусідів у поїздках, прикордонників і працівників залізниці — після того першого разу я завжди почувався безпечно і, окрім періоду заміни коліс, дуже добре спав. Але в той перший раз, коли я приїхав до Львова о 7 годині ранку, я хотів лише спати, тому я попросив відвезти мене в готель у мою кімнату, яка виявилася величезними апартаментами для розваг високопосадовців комуністичної партії, і я провалився у глибокий сон у третій кімнаті на широченному ліж-

ку, застеленому рожевим покривалом. Я спав так міцно, що збудити мене змогли тільки Ірина і Мар'яна, які увірвалися у кімнату десь приблизно об 11:30, щоб подивитися, чи я не вмер. Це була моя перша зустріч з цими відданими, талановитими молодими юристами, які відіграли таку велику роль у становленні ЕПЛ.

На противагу моєму першому шокуючому досвіду я відразу відчув тепло, гумор, відданість, інтелектуальну цікавість та постійну турботу про довіллія людей, яких я зустрів і з якими працював у ці перші роки. Успіх цього відважного експерименту залежав в першу чергу і основною мірою від однієї особи, тієї ж людини, яку я недовго до того зустрів у Санкт-Петербурзі — професора Світлани Миколаївни Кравченко — яка надихала безтямно самовіддані молоді кадри. Крім Мар'яни та Ірини, до першої команди входили Анатолій та його гітара, Володя і принаймні номінально декан юридичного факультету. Для Центру громадської адвокатури нам потрібно було більше людей, і перше, що ми зробили, це запросили ще одного молодого юриста — Дмитра, який пізніше став виконавчим директором ЕПЛ. Українська діаспора навіть скерувала до нас інтернів, як, наприклад, Леся і Куся. Хоча це був інтенсивний період напруженої роботи, ми також знаходили час на веселощі і розваги. До того, як у мене з'явилася моя квартира, я часто ночував у родині Большакових, де я випив багато чаю, сидячи за кухонним столом і слухаючи жакливі жарти Михайла. На декількох тренінгах у нас були великий фуршет і танці під музику місцевих музикантів, які вміли грати будь-які пісні з країн колишнього Союзу. На першу річницю Центру громадської екологічної адвокатури ми урочисто пройшли вишуканими сходами Будинку вчених. На тренінгу для представників прокуратури у Трускавці адміністрація відпочинкового комплексу організувала нам сауну і басейн. Але під час іншої сесії тренінгів на Гуцульщині наш скромний бюджет на проживання був дуже важливим для табору, в якому бракувало працівників та фінансів, і який щороку протягом декількох тижнів приймав дітей з Чорнобиля, щоб вони насолодилися очищувальним повітрям Карпат.

У 1994 році ми не могли функціонувати без трьох речей — факсу (це було задовго до Інтернету), офісу та банківського рахунку. Останнє питання ми вирішили, відкривши рахунок в Електронбанку. Оскільки у ті часи безпека була в пріоритеті, банк містився у такій собі фортеці чи цитаделі на невеликому пагорбі на південь від центру. Мені стало моторошно ходити повз ці стіни, коли я дізнався, що це було місце розстрілів під час Другої світової війни. Фактично факс став першим придбанням для нового Цен-

тру громадської екологічної адвокатури. Не маючи ще офісу, він був змушений міститися у квартирі Світлани, де також жив тато Світлани пан Микола, ветеран Другої світової війни з багатьма нагородами. Хоча ми говорили різними мовами, я завжди відчував, що ми якимсь чином розуміли один одного. Принаймні я намагався розказати йому про свого батька, який служив у флоті США під час війни. Найбільше задоволення пану Миколі приносили телефонні розмови з його воєнними побратимами з Києва. І з цієї причини йому важко було стриматися і не піднімати слухавку, коли дзвонив телефон і починав працювати факс. Світлана особливо хвилювалася, чи її батько дасть собі раду з новою технікою. Оскільки я відсилав багато факсів, я звик розмовляти з ним і все йшло досить добре, але Світлана все одно хвилювалася. Одного дня пан Микола обернувся до неї і сказав: «Ось, ця машина тут. Припустимо, я напишу листа своєму другу у Києві. Я можу засунути його в цю машину?», — запитав пан Микола дочку. Світла здивувалася і відповіла: «Так». «І якщо мій друг у Києві має таку саму машину, то лист відразу вийде там», — продовжував запитувати він. «Саме так!» — відповіла Світлана здивовано і дещо засоромлена, що вона недооцінювала свого батька. Потім пан Микола раптом відвернувся і скептично сказав: «Нічого доброго з того не буде!»

Навіть, коли ЕПЛ вже добре влаштувалася у своєму офісі посеред парку, факс відіграв ще одну важливу роль. Одного разу у нас закінчився папір для факсу, і я попросив Дмитра піти в центр і знайти новий рулон. Тоді це було нелегко і через півтори години Дмитро повернувся із порожніми руками. «Дмитре, де папір для факсу?», — я спитав його дещо роздратовано. Він рефлексивно випалив у відповідь: «Я юрист. Я спеціаліст!». Так, можливо це було дещо по-американськи дати таке адміністративне завдання професійному юристу, але, бажаючи подати йому урок про командну роботу, я вигукнув: «Я директор! Я дістану папір для факсу!» І через півгодини я повернувся з папером для факсу в руках. Пізніше ми з Дмитром часто сміялися над цим, особливо після того, як він став головою своєї власної організації. Я також назавжди завдячую йому ще одним досвідом, який я мав в офісі незадовго після того. Одного дня я сидів за своїм столом, коли саме перед 17 годиною в офіс забіг захеканий чиновник, вручив щось Дмитрові, попросив його підписати квитанцію і вибіг. Це було дивно. Те «щось» виявилось пачкою з 14 пожовклих листків у лінійку, акуратно заповненими від руки. Коли я спитав Дмитра про це, то він відповів, що він поскаржився обласній владі про ненадання районною владою відповіді

на інформаційний запит щодо санітарної та епідеміологічної інформації, яка стосується однієї відкритої справи про використання певних хімічних речовин для боротьби зі шкідниками. День, коли інформація була отримана, був тридцятим і останнім, коли відповідь повинна була бути надана, щоб не порушити чинного законодавства. Це було у 1995 році і наскільки я можу визначити, це було вперше, що влада відповіла на інформаційний запит члена громадськості згідно українського законодавства. У цей момент стало зрозуміло, що верховенство права отримало справжню силу в Україні.

Офіс ЕПЛ має свою власну історію. Ми розглядали можливість працювати на юридичному факультеті, потім оглянули декілька офісів у місті, але ніщо не мало тієї чарівної, містичної атмосфери, яку ми шукали. Кожен день я ходив від помешкання родини Большакових до Львівського державного університету через парк і мою увагу привернув будинок посеред парку. «Ідеальне місце для Центру екологічної адвокатури», — так я собі подумав. Незабаром ми вже влаштовували там свою організацію. І перша справа, якою зайнялася ЕПЛ, було повернення права власності на будинок в руки Товариства охорони природи, яким керував пан Халаїм. Ця безоплатна робота не залишилася невинагородженою — ми допомогли Товариству захисту природи отримати права на будинок і пан Халаїм відразу ж підняв нашу орендну плату.

Для багатьох людей, пов'язаних з ЕПЛ на його початках, ключовий момент мав місце навесні 1995 року, коли проводилась конференція Гута і юристи-екологи з кількох країн Центральної та Східної Європи та нових незалежних держав зібралися у Карпатах на тижневу зустріч. Зв'язки, які були налагоджені під час Гуті, будуть тривати усе наше життя. Вечори проходили у місцевій колибі, де учасники по черзі співали свої національні пісні. Американці мали труднощі з вираженням своїх талантів і розгубилися, аж поки їх не виручив Боб Шостак, який швидко навчив нас народного танцю під назвою «збивання». Саме тут об'єдналися споріднені центри громадської адвокатури у Харкові, Києві та Єревані. До цього часу було проведено десять конференцій Гута, і члени Гуті піднялися на високі посади від заступника міністра до омбудсмена наступних поколінь, а також отримували основні нагороди. ЕПЛ провела більше конференцій Гута, ніж будь-яка інша організація, і з ЕПЛ прийшло багато керівних членів Асоціації Гута.

Завдяки піонерському духу ЕПЛ, його еволюції, численним партнерам та побічним результатам, Україна сьогодні має найбільшу кількість юрис-

тив-екологів серед країн Східної Європи. Сьогодні у самому Львові є непропорційна кількість міжнародно відомих юристів, які здобувають нагороди, і працюють принаймні три конкурентоздатні екологічні правові організації, які виконують потужну роботу. Львів справедливо може назвати себе одним з найвизначніших Центрів екологічної адвокатури у світі. Після двох років, коли ми зі Світланою були співдиректорами Центру екологічної адвокатури, мені було приємно продовжувати роботу з ЕПЛ та його дочірніх організацій, як важливих партнерів у великій кількості проектів: від обміну досвідом для підтримки екологічних адвокатур у Південно-Східній Європі до організації українського вкладу у проект стосовно Карпатської конвенції, видання Посібника з доступу до правосуддя згідно Оргуської конвенції. Я також із задоволенням спостерігав здалека, як партнерство з АВА продовжувалося ще декілька років і як цьому сприяли Джон Браян і Енн. Але найбільш вражаючим і найприємнішим для мене є бачити особистий розвиток моїх друзів з ЕПЛ, які зараз роблять грандіозні речі буквально в усьому світі. ЕПЛ було для них трампліном. Випробування 1990-их років в Україні створили той момент запалювання, в якому викристалізувалася сутність змін, що охоплювали всю Європу, і яка потім відобразилася в Оргуській конвенції. Ми не можемо знову досягнути цей дух, ми можемо лише його пам'ятати. Але ми можемо це робити у великій компанії друзів та товаришів по подорожах, яких також охопила ця зростаюча мережа доброї волі та важкої праці.

ЕПЛ в цифрах та фактах

*З моменту заснування ЕПЛ
бібліотекою організації
скористалося 5815 чоловік.*

Роль та місце екоНУО в захисті довкілля та прав людини

Борис Васильківський, голова громадської еколого-правової організації «ЕкоПраво-Київ»

Ідея створення екологічних неурядових організацій, котрі займалися б захистом довкілля в Україні, виникла 17 років тому під час зустрічі юристів-екологів у Будапешті. Зустріч юристів-екологів в Угорщині була організована організацією «Мільоконтакт Оост Європа», на якій і був присутній автор статті.

Сама ідея покращення стану довкілля та захисту екологічних прав громадян за допомогою правових механізмів виправдала себе. На сьогодні деякі громадські екологічні організації успішно захищають водночас і право на чисте довкілля для прийдешніх поколінь, і права громадян на демократичні свободи, які є невід'ємною частиною розвинутого громадянського суспільства.

За минулі роки наші організації провели не один тренінг для громадськості, представників органів влади, прокуратури та суддів. Випущено кілька десятків методичних матеріалів і книжок, які допомагають у боротьбі за право на чисте довкілля.

Наші організації стали відомі не тільки в Україні, а й за її межами, увійшли до керівних органів і міжнародних неурядових організацій, і міждержавних.

Ці роки були різними для громадськості. Були і перемоги, які вселяли надію в те, що все ж в Україні вдасться зупинити екологічну кризу і вийти на шлях збереження довкілля. Були і поразки, які ще яскравіше показували, що шлях до збалансованого розвитку економіки, дотримання екологічних прав громадян і збереження довкілля не простий і не скорий.

На жаль, поразки показали не тільки прогалини в національному законодавстві, а й те, що свідомість людей та їхнє споживацьке ставлення до збереження довкілля змінюється жахливо повільним темпом. Якщо і надалі суспільство так повільно усвідомлюватиме, а іноді і взагалі не усвідомлюватиме, необхідність збереження довкілля для прийдешніх поколінь, то Україна може майже все втратити. Нам нічого буде передати в спадок нашим дітям, онукам. Своїм неусвідомленням важливості збереження довкілля ми позбавляємо їх права на життя в сприятливих для цього умовах.

Чи сьогоднішній невтішний стан навколишнього середовища говорить нам про те, що ми вибрали невірний шлях? Можу впевнено сказати, що — ні! Ми все робили правильно! Однак ре-

сурсів і підтримки широкого загалу громадськості нам і усім громадським організаціям все ж бракувало і бракує нині. Тому думаю, що у найближчі роки нашим організаціям і усім іншим екоНУО у досягненні більшого ефекту у нерівній боротьбі з чиновницькою бездіяльністю треба змінити тактику і стратегію.

Треба перейти на боротьбу не із загальною владою, яка асоціюється з Міністерством охорони навколишнього природного середовища України, Кабінетом Міністрів, державними управліннями охорони навколишнього природного середовища в областях, а спрямувати свою енергію на конкретного чиновника, який повинен відповідати за свої дії чи бездіяльність. Адже за всіма тими порушеннями, які ми бачимо і сьогодні, стоять конкретні представники органів влади, котрі або надали дозволи, або закривають очі на порушення. Коли кожний державний службовець буде знати, що порушення законів і прорахунки, які ним були скоєні, будуть лежати на його плечах і що він не прикриється вивіскою державної установи, його дії будуть зовсім інші.

І ще один дуже важливий крок потрібно зробити екологічним організаціям — вийти із кабінетів і залів громадських рад, які органи влади дуже вдало створили для нейтралізації громадського руху. Мова не йде про те, щоб зовсім відмовитися від громадських рад при органах влади. Мова йде про те, що громадськість стала заложницею такої форми роботи з владою. Якщо взяти і проаналізувати усі рішення, які були прийняті усіма громадськими радами разом, у кращому разі їхня ефективність буде дорівнювати 10%. Сьогодні громадськості потрібно вийти з кабінетів і бути публічними. Публічними, щоб люди знали, що є такі громадські екологічні організації, які відкрито, а не в кабінеті сам на сам з чиновником, говорять і вимагають змін, відстоюють права водночас і людей, і довкілля. Тоді буде й інше ставлення до громадських організацій і до тих проблем, якими вони переймаються. Тоді ми зможемо більше людей запалити нашими ідеями.

Я бажаю нашим колегам з ЕПЛ наснаги у нашій спільній справі — захисту безпечного для життя довкілля для прийдешніх поколінь, захисту основних громадянських свобод та прав людини. Це важлива і нелегка місія, проте спільними зусиллями ми досягнемо успіхів і матимемо ще не одну перемогу у збереженні нашої планети.

З теплотою про минуле ЕПЛ

Куся Грицишин, штатний юрист,
організація "East Bay Sanctuary Covenant"

Без сумніву, я маю теплі і ніжні спогади про той рік, який мені випала честь провести з Екоправо-Львів/ЕПЛ, а саме з липня 1995 року до серпня 1996 року. Це був захоплюючий час, сповнений великих мрій про майбутнє України і світу. Мені важко сказати, коли ще з того часу я працювала з такими винятково позитивними, енергійними і відданими людьми. Я знаю, що багато членів першої групи Екоправо-Львів кудись перейшли, але з постійного зростання організації та постійного ведення складних екологічних справ на захист громадських інтересів я бачу, що ЕПЛ продовжує традиції тих фантастичних людей, з якими я мала щастя працювати на початках. У ці економічно та політично важкі для України часи робота ЕПЛ є цінною як ніколи. Збереження і відновлення нашого довкілля можуть

здійснювати тільки ті організації, які віддані тому, щоб не допустити пожегтвування захистом довкілля заради економічного розвитку чи виживання у важкі часи. ЕПЛ є вказівною зіркою для тих, хто вірить, що Україну чекає значно краще майбутнє, і що для цього потрібно чітко дотримуватися демократичних екологічних принципів... і багато, і важко працювати!

Я бажаю вам всього найкращого у наступні 15 років і далі.

З глибокою повагою і вдячністю,
Куся.

Херсонська міська організація Української екологічної асоціації «Зелений світ»

Шановні колеги, перш за все дозвольте висловити велику подяку за ваш журнал «Екологія. Право. Людина». Це видання на своїх сторінках несе надзвичайно важливу інформацію стосовно діяльності неурядових організацій, котрі борються за збереження довкілля для прийдешніх поколінь. Особливо цінною для «Зеленого світу» є рубрики «Судова практика ЕПЛ» та «Новини законодавства».

Ми в об'єднанні створили маленьку групу юридичного напрямку, на засіданні якої вивчаємо матеріали вашого журналу, що підходять для вирішення екологічних проблем на місцевому рівні, збираємо законодавство з тієї чи іншої актуальної теми.

Без юридичної підготовки дуже тяжко знаходити порозуміння з органами влади, і ви нам у цьому допомагаєте.

З повагою та за дорученням членів Херсонської міської організації Української екологічної асоціації «Зелений світ», голова Петро Буянов.

Екологія — Економіка — Право

Олег Рубель, к. е. н., старший науковий співробітник
Інституту проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України

Привід звернутися до шановних читачів у мене дуже серйозний та простий: з нагоди ювілею Міжнародної організації „Екологія — Право — Людина” давайте разом поміркуємо, що для людини важливіше, екологія чи право? Відверто кажучи, хочеться додати й економіку, тоді вийде цікава триада: „Екологія — Економіка — Право”.

В онтологічному розумінні люди, якщо рухатись з середини, ще важливими є медицина та психологія. Всі п'ять сфер (психологія — медицина — право — економіка — екологія) представлені і відповідними науками і системами відносин, предметами діяльності. Розмірковуючи про них в цих рядках, автор має на увазі перш за все сферу діяльності, застосування законів та теорії. Саме право, економіка та екологія відповідають за зовнішні зв'язки людини з оточуючим середовищем — суспільством та довкіллям. З цієї точки зору поглянемо по-новому на окремі визначення.

Право як один з видів регуляторів суспільних відносин являє собою особливу категорію. У багатомісячній історії юриспруденції не раз вказувалося, що універсального визначення права не можна дати, бо воно завжди залежить від конкретної правової системи. Відповідно до дореволюційного словника Брокгауза та Ефрона «Право є сукупність правил (норм), що визначають обов'язкові взаємні відносини людей у суспільстві.» Це визначення права вказує лише на загальні функціональні риси його змісту, тим часом питання про сутність права, його походження та основи дотепер залишаються однією з невіршених у науці проблем.

Американські юристи кажуть про те, що право — це система норм, забезпечена системою інститутів. Відповідно до лібертарно-юридичного підходу, право — це єдність рівної для всіх норми та міри, волі та справедливості. У деяких визначеннях або контекстах право може зливатися із системою права (об'єктивним правом) або правовою системою. Коли ж говориться про право як про правову систему, крім системи права будуть матися на увазі й інші правові явища, такі як правова традиція і культура.

Економіка (oikos (грец.) — дім, оселя) як наука вивчає економічну поведінку людей, господарську практику та процеси, які в ній відбуваються. „Економічна теорія стала царицею соціальних наук. Це єдина галузь соціальних досліджень, в

якій присуджується Нобелівська премія,” — писав відомий американський економіст Роберт Хайлбронер.

Економіка як діяльність за функціональним змістом є сферою матеріального забезпечення людини: саме тут виробляються різноманітні послуги та товари, необхідні для задоволення людських потреб. Ринкова економіка є «невидимою» рукою (відомою з часів Адама Сміта), яка знаходить баланс між попитом та пропозицією. Бернард Шоу писав з цього приводу: «Економіка — це вміння користуватися життям якнайкраще...» Економічні відносини включають і ринкові відносини, і товарно-виробничі, і ресурсні. Останні забезпечують зв'язок з іншим джерелом економічних відносин — навколишнім природним середовищем. Саме його використання та охорона в загальному трохі у спрощеному розумінні називають «екологія».

Коли у 1866 році Ернст Геккель, професор Ієнського університету (Німеччина) у книгах «Загальна морфологія організмів» (1866 р.) і «Природна історія світоутворення» (1868 р.) запропонував термін «екологія» (від oikos — так же само, як і економіка) як біологічну науку про взаємовідносини організмів один з одним та з оточуючою середою. Можливо він не передбачав, що у кінці ХХ століття вона стане одним з центральних наукових та суспільних понять. Поступово з чисто біологічної науки, перед усім, екології біологічних видів та спільнот, вона розвинулася в розгалужену систему наук: соціальна екологія, урбоекологія (екологія міста), екологічна етика, екологічна психологія. З точки зору екологічної психології, екологія — це наука про місце людини на землі, її роль та діяльність.

Емпіричне узагальнення В.І. Вернадського, що прирівнює людський розум до природної, геологічної сили, примушує визнати рівнозначними закони природи та закони людського суспільства, що діють, застосовуючи людську моральність. Без розуміння цього сьогодні вже неморально говорити про збереження вищої людської цінності — свободи. Необхідним є духовний погляд на світ, що передбачає наявність сенсу не тільки всередині людини, а й зовні — наповненість сенсом та життям оточуючого простору.

Тому спільними між правом, екологією а також економікою є не тільки існування відповідних законів, наявність функції, суб'єкти та об'єкти, традиція та культура, всі ці сфери відповідають за

життєзабезпечення окремої людини та суспільства в цілому. Право та екологія як сфери діяльності та системи забезпечують життя людини і в певній мірі всієї планети. І одноставно їхній високий поклик — забезпечити свободу людини.

Виконання особливого завдання — забезпечити громадянські свободи і право на безпечне навколишнє середовище взяла на себе група ентузіастів під проводом доктора юридичних наук, професора Світлани Кравченко.

У світі та в Україні було немало сказано слів про екологічну демократію, проведено тренінгів, проєктів та семінарів. Але, здається, не було більшого вкладу, аніж зроблено в сфері екологічної адвокатури Міжнародною організацією «Екологія-Право-Людина», не зневажаючи значення мітингів, пікетів, „флеш-мобів” і громадських обговорень. Саме екологічна адвокатура примусила повірити, що можливо домогтися права на честь та гідність, на доступ до екологічної інформації, на реальну участь громадськості у прийнятті рішень з питань, що стосуються охорони довкілля, і, зрештою, на саме безпечне довкілля.

Та не тільки гучними справами юристів професіоналів відома Міжнародна організація «Екологія — Право — Людина». Широкі інформаційні кампанії, навчання представників громадськості та влади, наукова, методична, видавнича діяльність — все це успішні види діяльності ЕПЛ. На будь-якому семінарі чи конференції представники ЕПЛ завжди в центрі уваги, бо відрізняються від колег особливою професійністю, ерудованістю, тактом. Просто добрі і веселі люди із чудовим почуттям гумору.

Насправді чого не вистачає в ЕПЛ — це економістів. Але це й добре. Ми, їхні колеги і партнери, із задоволенням допоможемо і щось добре зробимо разом. Отже, нас чекає ще багато плідної праці в ім'я Екології, Права, в ім'я Людини, її Гідності та Свободи.

З нагоди 15-ої річниці бажаю нашим колегам наснаги, подальших професійних злетів у збереженні безпечного для життя довкілля для прийдешніх поколінь, де пануватиме Гідність і Свобода.

Три п'ятирічки на екологічному фронті

Олексій Шуміло, к.ю.н., доцент, голова Харківської міської громадської організації «ЕкоПраво-Харків»

Шановні партнери! Любі колеги та друзі!

З року в рік громадський екологічний рух в Україні набуває досвіду, стає більш професійним та згуртованим. Харківська міська громадська організація «ЕкоПраво-Харків» протягом багатьох років активно співпрацює з колегами з усіх кутків України, але незмінним партнером із самого початку нашої діяльності була і залишається Міжнародна благодійна організація «Екологія—Право—Людина» (ЕПЛ) (колишній БФ «Екоправо-Львів»). Ця співпраця дуже дорога нашим серцям, оскільки вона є запорукою спільного успіху. Завдяки партнерській взаємодії у професійних дискусіях та відданій роботі народжувалися нові проєкти, громадські акції, еколого-правові публікації, які увійшли в історію екологічного руху, надихнули на громадську роботу чимало людей.

За час своєї праці колективу ЕПЛ вдалося перш за все налагодити міцні, дружні, партнерські та ділові відносини з колегами по всій Україні та бути знаним у багатьох країнах світу.

Сьогодні ЕПЛ є одним із законодавців еколого-правової моди в галузі охорони екологічних прав громадян, виконання міжнародних конвенцій, наукових пошуків. За роки співпраці на наших очах в ЕПЛ виросло покоління екологіч-

них юристів, озброєних передовими, новітніми знаннями та навичками, для яких немає перепон, штучно створених державною бюрократією. Штат ЕПЛ від кількох ентузіастів на чолі із професором Кравченко Світланою Миколаївною виріс до десятків висококваліфікованих юристів, які на практиці доводять свої знання по всьому світові. Оцініть лише останні звитяжні перемоги і серед них на першій щабліні — «Дунайська справа»!

Співробітники наших організацій активно співпрацюють та беруть участь у спільних заходах, незважаючи на тисячокілометрову відстань між Харковом та Львовом. Наприклад, відомий проєкт щодо функціонування центрів громадської екологічної адвокатури. Це була спільна успішна програма, яка принесла користь простим людям, захистивши їх від свавілля можновладців.

У дні 15-річного ювілею Харківська міська громадська організація «ЕкоПраво-Харків» бажає своєму партнеру Міжнародній благодійній організації «Екологія — Право — Людина» успішної громадської діяльності та реалізації намічених планів.

Зичимо вашому дружньому та сонячному колективу подальших успіхів та процвітання!

Фінансова підтримка

Ми б хотіли подякувати усім, хто підтримував та підтримує нашу діяльність. Ваша підтримка є дуже важливою для впровадження наших ідей на практиці, допомоги людям і охорони довкілля, сприяючи становленню верховенства права та розвитку демократії в Україні.

На даний момент ЕПЛ отримує фінансову підтримку від:

CHARLES STEWART
MOTT FOUNDATION

Фонд Чарльза Стюарта Мотта

Інститут відкритого суспільства

Європейська комісія
<http://www.delukr.cec.eu.int>

Міжнародний фонд "Відродження"

Ресурсна підтримка:

ВАТ "Кредобанк"

Компанія МТС

У попередні роки наша діяльність фінансувалася та підтримувалася:

Агенство з міжнародного розвитку США (USAID)
www.usaid.gov

DOEN Фонд
www.doen.nl

Фонд Євроазія
www.euroasia.org

Європейська комісія
www.delukr.cec.edu.int

Ініціативи дій у соціальній сфері в країнах Європи і Азії (ISAR)
www.isar.org

Мережа громадянської дії в Україні (UCAN)
www.ucan-isc.org.ua/ukr/

Посольство Королівства Нідерландів в Україні
www.netherlands-embassy.ru

Посольство Сполучених Штатів Америки в Україні
www.usemd.kiev.ua/assistance-democracy-grants-ukr.html

Правнича ініціатива для країн Центральної та Східної Європи Американської асоціації юристів (ABA/CEELI)
www.abanet.org/ceeli/countries/ukraine/home.html

Програма партнерства між Орегонським університетом та Львівським національним університетом ім. І. Франка
www.orelviv.uoregon.edu

Регіональний екологічний центр для Центральної і Східної Європи (КУС)
www.rec.org

Milieukontakt Oost Europa
www.milieukontakt.nl

Sigrid Rausing Trust

Threshold Foundation
www.thresholdfoundation.org

Trust of Mutual Understanding
www.tmuny.org

*ЕПЛівці діляться спогадами,
Славсько, Львівська область*

*EPL members are sharing their memories,
Slavsko, Lviv region*

*Нагородження ЕПЛівців за сумлінну
працю, Славсько, Львівська область*

*Distribution of awards for EPL members
for diligent work*

